

זהרורים – מנחם פוזנסקי

א

אחרי התבוננות ממושכת בעולמי הפרטי גמרתי אומר שלא לעשות בחורף זה כל כך מעשי שטות, ולכל לראש – שלא לכתוב כל כך מכתבים. כי על כן הלא נמנה אני כבר על סטודנטי השנה השניה.

בחורף שעבר לא ידעתי כל ענין זולת כתיבת מכתבים. למי כתבתי? – לאחי, לחברי משה ולחברתי דינה. על מה כתבתי? – על דברים של מה בכך: על העינויים שעוניתי עד שריחמו עלי והכניסוני, סוף-סוף, אל האוניברסיטה, על קרחותיהם של מורי הפרופיסורים, על יפיה של עיר פולנית זו ועל עוד דברים נבובים כאלה. ולמשה שלי, העברי (בהטעמה), הייתי מוסיף, מתוך משהו של צער נפש, שני עמודים שלמים על קסמי חביבותן הלוקחת-שבי של הסטודנטיות היהודיות-ה"גויות", כלומר, הרחוקות מהוויות עולמנו היהודי והרועות בשדות-זרים, ועל מיעוט-חביבותן של קומץ הסטודנטיות ה"עבריות", הנוטרות את כרמנו שלנו, ואשר יצאו להן מוניטין בתור ידעניות מובהקות בלשון עברית (וגם ביודית) ובתור רגילות לשיר בהכרת-ערך-עצמן "הכניסיני תחת כנפך".

והחורף ההוא עבר כחלום יעוף.

אולם בחורף זה יתחדשו חידושים, אמנם, שני חדשים עברו כבר, אלא שאין בכך כלום. שני שיעורים טובים, המכניסים ששה-עשר פלוס חמשה-עשר רובלים, ישנם כבר. החדר כשהוא לעצמו – כפתור ופרח. מן החברים, שהיו לי לזרא, כבר הספקתי להתרחק כבמטחוי-קשת, ואל החברים הרצויים לי בבחינות אחדות כבר נתקרבתי מעט או הרבה. ובכן, על מה צריך לשים עין ולא שמתי? ראשית, צריך למצוא עוד שיעור אחד, ודווקא עברי. שנית, צריך להתרגל לשבת בית שלושה ערבים בשבוע ולקרוא מתוך כובד-ראש

בספרים : ששה ספרים, שונים זה מזה, עומדים החורף על הפרק. שלישית, צריך להרגיל את מרת דבורין, שתשנה ממנהגה בחדריה שלה ותנהג בחדרי שלי נקיון גמור בתכלית הגמירות עד שפשוף-הרצפה יפה-יפה ועד בכלל. רביעית, מן המועיל לקבוע הלכה למעשה, שמצווה אני ועומד לבוא בין אנשים ולהיעשות מעורב עם הבריות. לתכלית אחרונה זו מן הצורך ללמד את הפנים להתעוות העוויה של חן ולהיעשות פנים מסבירות (אבל לא יותר מדי, בלי הגדשה!) ושלא להוקיר את הרגליים מבתי מכירים ומכירות, ואולי גם מבית-התאטרון.

פרוגראמה שלמה וברורה. ראנסקי, הסטודנט הפולני, היה מעלה פרוגראמה יפה כזו על הכתב והיה תולה אותה על הקיר. סעיף-סעיף והמיספר שלו.

ב

נתכבדתי לשתות טה ממיחמו של מר דבורין. והפעם לא התבודדתי לחדרי, אלא שתיתי בציבור. מיחם נפוח זה זכה להיטלטל טלטול-דרכים מעיירה ליטאית נידחה עד כרך גדול זה שבפולניה. בשלום יצא מן הדרך הרחוקה ורק הברז נתרסק. סימני-הריסוק ניכרים עד היום.

מר דבורין הוא יהודי ליטאי. לפי דבריו, לא בא הנה אלא כדי "להתענות, לכל הפחות, בעיר גדולה". יש לו בת, נערה בת שמונה-עשרה. יש לו גם בן, ולו שתיים-עשרה שנה. זה הקטן לומד בבית-ספר עירוני.

מאד-מאד נהניתי מן הטה. המיחם עמד לו על שולחן קטן וגבוה, מיוחד לו, סמוך לשולחן הגדול. הוא ההביל וההביל, ומבין חרכי-השבכה שבמדור התחתון הציצו גחלים קטנות ולוחשות. שתיית-טה של ערבית היא דבר של פולחן למר דבורין, ויש בה, לדעתו של מר דבורין, גם משום הכשרת קרקע לפרנסה לעתיד לבוא. מר דבורין, יהודי ליטאי, שהתגורר כאן תשע שנים שלמות עד שהעלה אליו מליטה את בני ביתו, מוחזק בעיני עצמו לידען גדול בפסיכולוגיה של היהודים הפולנים. הוא סובר שהאחרונים הוגים חיבה לאלה מיהודי-ליטא, שמבליטים את ליטאותם גם כאן, בנכר.

והעיקר, שתהא ההבלטה שלמה. ומה לנו ליטאי ממיחם? ממיחם גדול, רויסי, טולאי? – וכשעמדה מרת דבורין והחליפה פעם אחת את המיחם בקומקום, לא היה קץ לשערוריות-הבית.

אין יושבין בביתו של דבורין לשתות טה של ערבית אלא בשעה שלשולחן מסב גם יהודי פולני. זה מהלל ומשבח, וזה נהנה. זה מספר בנסיעתו למוסקבה (בגדים קצרים שאל לו אז), וזה מפליא את בן-שיחתו בבקאות למדנית. והמיחם מהביל לו ומזמזם.

את הכוסות מגישה בתו של דבורין, לאה. היא לא למדה עוד לדבר פולנית, ולדבר כן לא תלמד לעולם. כנראה, היא גדלנית קצת. כשהגישה לי היום את הכוס נתנה בי עין לא-טובה. אולם אני איני מצטער על זה. היא אינה מוצאת חן בעיני. עלמה בת שמונה-עשרה והסינר אינו סר מעליה לעולם! היתכן? – מלבד זאת בשרנית היא קצת, וכשאני מתבונן בה, נדמה לי, כי שרשי שערותיה נתונים בסחי. כמובן, אין זה אלא רושם פרטי בלבד. ותמיהה גדולה תמהתי כשנודע לי, כי לאה זו יש לה קול נעים לשיר וחוש-טעם לבחור גלויות מצוירות.

הבן, זה הלומד בבית-ספר עירוני, היה דומה לפני שלושה חודשים לתיש פרא שאין לבלמו. תמיד היה מתהולל; תמיד, ערב ובוקר, היה מזוהם ומלוכלך בדיו, וכולו מעורר גועל-נפש. ועכשיו, אחרי שנכנס לבית ספרו וחבש את כובע-התלמידים שמטעם הממשלה ושינס את מתניו בחגורת-עור, נעשה דומה ל"גוי" קטן ומתון, נוהג כובד-ראש ומרבה להעמיק מחשבות. את שיעוריו היה לומד כל היום על יד אותו שולחן גופו שבחדר-האוכל. זוהי כל המשפחה. רק פרט אחד שכחתי בדבר לאה. הדבר היחיד, המשווה לה בעיני לויית-חן כל שהיא, היא ה"קבוצה" הפוטוגרפית, תמונה נתונה במסגרת ותלויה אף היא באותו חדר על הקיר. נערות-נערות לבושות עומדות זו על גבי זו ונהגות. אמנם, לאה לא היתה יפה ביותר גם באותה שעה. אבל כלום אפשר הדבר, שגם אז היתה נטולת-חן כמו עכשיו?

ג

אורי נרבל – אלה הם שמי ושם-משפחתי. שמות נאים וערכים לאוזן. אלא שלא הנוי הוא כאן העיקר. בדבר שמות יש לי משנה מיוחדת,

שלי. לפי דעתי, נצטווה כל שם שבעולם שיהלום רק את בעליו שלו, את איש-טיפוסו. לפי טעמי, אי-אפשר לו לאדם להיקרא בשם ראובן ולהיות הפכפך וקל ראש. כנגד זה לא ראיתי מימי אף "רחל" אחת, שלא היתה עדינת-נפש ורכת-לב. סוף-דבר: שם שם וטיפוסו, טיפוס טיפוס ושמו. ובכן, אורי ורבבל. וכל כך מוצא כן בעיני שמי זה, שאין ליבי קם בקרבי להרבות דברים עליו. הן אין אדם מוציא מתוך נשמתו את המרגלית היקרה הגנוזה שם, שמא תתחלל. בדרך כלל אומר, שנעים לי גם פרט זה, ששמי אינו מן הרגילים ביותר וצורתו עוד לא נמחקה כל כך. סוף-סוף יש אנשים שלא שמעו שם זה מעולם, ואלה ששמעו נזכרים באדם בלתי-מצוי, שנקרא אף הוא בשם זה. וגם אתה, אורי-אורי קובנר, מבקרנו החרוץ, למה ביישת את שמנו הטהור? הלא את כל הטיפוס אורי טימאת! קובנר-קובנר למה נקראת אורי?

ושם-המשפחה שלי נאה הוא משום קיצורו. ומכם, אנשים זקנים, פוריסטים, אני מבקש בכל לשון של בקשה, שתחוסו עלי ולא תכתבו את שם משפחתי בעי"נין. האומנם אין בכם אף טיפה אחת של טעם? ואורי ורבבל זה שב היום מן האוניברסיטה ורוחו טובה עליו מאד. לא מן האוניברסיטה שב, אלא מבית-דודתו, שעל שולחנה הוא סמוך. רוחו היתה טובה עליו כל כך, שפתאום ירדה עצלות עליו ולא היה לו רצון כל שהוא ללכת אל שני תלמידיו. אמנם, הסכום של ששה-עשר פלוס חמשה-עשר מטיל איזו חובות, והלב נוקף, והשכל מחייב, אלא שגם מצב-נפש מרומם יש לו זכויות משלו. וכששני כוחות מתנגשים זה בזה...

אורי ורבבל אינו טיפוס של עבריינין מבטן ומלידה. והראיה: אך נגמרה התרוצצות שני היצרים בקרבו וכוחו של מצב-הנפש המרומם גבר על מתנגדו, נעשתה רוחו של אורי רעה עליו. נגש אורי אל החלון ורואה, והנה עולמו של הקדוש ברוך הוא לבן הוא, לבנוני. שלג, שלג. ושם, בעיר הדרומית, גם כן שלג, שלג. והרחובות המעטים אשר שם מוארים באור-"לופס" של פנסים גבוהים מאד. ושני בתי ה"קיננו" נועצים אל תוך הרחוב שני שלטים ענקיים: "פנטסיה" ו"לֶבְנָה"; שלטים בוערים וקורצים. ויש סמטות חבויות מן העין, שבהן מתבודדים ה"ריאלי" של המחלקה החמשית עם תלמידת-הגימנסיה של המחלקה הרביעית ה"מקבילה"...

ושלג-שלג בעיר הדרומית הרחוקה. והחבר משה יושב תחתיו ומתגעגע. מה מוצא הוא בחיים, אם גם אורי ורבבל אינו כותב לו מכתבים? – אורי ורבבל יודע, שכך כתוב בפרוגראמתו שאינה כתובה, כי מן הראוי הוא שלא להרבות במכתבים בחורף זה; אבל מה לו, למשה, ולפרוגראמתו של זה? – אורי ורבבל יש לו גם רצון להרגיל את מרת דבורין, כי תנהג כבוד בחדרו ובכלי-חדרו, אלא שעד היום הדלוח הזה לא נשתפשה עוד הרצפה כראוי, והאבק שבין רעפי-התנור אף הוא לא הוסר. עד מתי, מרת דבורין? חברי משה, חברי הטוב, בואה-נא אלי! הלא אתה הוא היחיד, שעמו אני מדבר על הדברים ה"עבריים" ושלא מתוך רפרוף על גבי העניינים. משה, אייפה? ודינה, הכחושה והממעטת לדבר, עדין היא באה לביתך? שלג-שלג. וגם בעיר הדרומית ירד כבר הערב. ומשה יושב תחתיו על הספה ודינה יושבת על ידו. והמנורה טרם הודלקה. ואולי רוצה משה ללטף את אצבעותיה הכחושות של דינה, אלא שמתאפק הוא וחושש, שמא יהא פרפור האצבעות האלה חזק יותר מדי, יותר מן הרצוי לו. ואולי רוצה דינה השתקנית, שאצבעותיה תלוטפנה על-יד משה ליטוף קל, ולו אך מעט, ולו אף פעם אחת. והיא יושבת וממתנת, ממתנת ויושבת...

ד

משבח אני את המלומדים הגדולים שנתנו לנו טרמינולוגיה לכל; טרמינולוגיה ברורה ומדויקת, מעטת-מילים ורבת-מושג. הם, המלומדים הגדולים, המציאו, למשל, "עולם גדול" ו"עולם קטן". נפלא. ואורי ורבבל ראה מהם וחידיש: "קונצרט גדול" ו"קונצרט קטן". ה"גדול" הוא קונצרט באותו אולם מרווח, ששפעת אור-החשמל-שלו מכה אותי בסנורים. וה"קטן" הוא סכום הצעקות והצווחות, המשונות והליטאיות, שמחרידות בכל יום ה' בערב את קירות חדר-האוכל שבביתו של דבורין. הוא מר דבורין, נפשו למיחם הרוחח, והיא, מרת דבורין, מתנקמת בבעלה ותובעת את עלבונה של שבת ואת עלבונה שלה. הצרכים מרובים, ההכנסה דלה (רק חמישה אנשים באים לאכול מ"ארוחות-הבית"

שלה) והוא, מר דבורין, מתהלך בטל...

אזני התרגלו כבר לקונצרטים הקטנים, וכמעט שאינן מרגישות בהם. אלא שהיום, כשבאו אלי שלוש עלמות, רציתי מאוד, כי הקולות יחדלון. אלי באו: לובה, גניה ורחל. כשעלמות באות אלי, סוקר אני את כתלי-חדרי ורואה, שאין עליהם אף תמונה אחת, אף גלויה מצוירת. וצר לי אז מאד. כי לבי אינו נותן אותי לספר להן, לעלמות, מה ראיתי על ככה שלא לקשט את חדרי בתמונות. אני, אורי ורבבל, נפשי יודעת, כי לקנות תמונות, שאין חוש-טעמי נוח מהן, אין אני רוצה בשום ענין ואופן, ולקנות לי תמונות יפות, יפות מאד, מן המוצאות הן בעיני ואשר עיני לא תשבענה להתבונן בהן, אין אני רוצה. אין לבי נותן אותי, משום סיבות אחרות, חשובות מאד ופנימיות. ואילו קניתי לי תמונה אחת מאלה, דומני, שהייתי גונז אותן במגירת השולחן שלי ומחביא אותה מעין-רואים. אולם כשלוכה, גניה ורחל באות אלי, צר לי, צר לי מאד.

כולן מדברות רוסית. לובה מדברת עברית יפה ומצלצלת, גניה – רוסית לקויה, ולשונה של רחל מדויקת היא, אבל רכה קצת ויש לה קרבה כל שהיא, לפעמים קרבת-ניגון ולפעמים קרבת סגנון, ללשון היודית שלנו. ואני, שאין דרכי להקפיד כל כך, מדבר עמהן גם אני רוסית ומוציא פעם מפי מלה פולנית ועושה כוונות כנגד גניה, ופעם – ניב יודי פשוט או ניב עברי ידוע ועושה כוונות כנגד רחל. כי רחל היא מן ה"עבריות", הנוטרות את כרמנו שלנו, שעליהן הייתי מרבה לכתוב למשה חברי בחורף של השנה שעברה.

אנו מדברים. קודם כל אני מצטדק ומבקש מחילה מאת גניה על שלא נגשתי אליה אתמול בבוקר, בשעה שנפגשנו ברחוב-המרשלים, ויצאתי ידי חובתי בברכת-כובע בלבד. מאת הפולניות, סובר אני, צריך אני לבקש מחילה גם על כגון זה. היא מקמצת את פיה הקטן, ואין אני יודע, אם נסלח לי עווני או לא.

כאן מתעוררת לובה ומודיעה, שבכלל אני "אדם רע מאד". הכל צוחקים. לובה זו היא החביבה עלי ביותר. והיא יודעת זאת.

נפתחת הדלת ומרת דבורין מכנסת ארבע כוסות טה. כך הותנה בינינו: בכל יום ויום, כשאני צמא לטה, אני מטריח את כבודי והולך אל חדר-האוכל.

וכשבאים אלי מכירים ומכירות, מטרחת מרת דבורין את כבודה שלה. אני מעמיד את שולחני סמוך לספה, והשתיה מתחילה. על הספה יושבות הן, כולן, ועל הכיסא, מעבר לשולחן מזה, ממולן, יושב אני. כיסא אחד פנוי. אני חומד לי לצון ומצטדק על שאין לי מיני-מתיקה, "דברים טובים" בלשונן. הכל מוחלות והכל משבחות את הטה ואת מרת דבורין. עולה על לבי החפץ לספר להן בדבר המיחם הטולאי ובדבר התקוות, שמר דבורין תולה בו. אלא שמתאפק אני עדיין וגונו דבר זה לעתיד לבוא, לכשיתגנב אל החדר שעמום-השתיקה.

אגב שתיית-הטה אני מתבונן בדיהן של מכירותי. רואה אני, כי לובה שמה עין על ידיה יום-יום; דואגת היא, שהאצבעות לא תהיינה עבות יותר מדי, שהעור יהיה רך והצפרנים נקיות. כשהן לעצמן, אין הידים יפות כל כך, אבל משום התאמתן ללובה כולה יפות הן למדי. גניה עושה את כל מעשי-לובה, אלא שאינה יודעת מידה וגבול. העור הוא לבן יותר מדי והצפרנים ארוכות ושקופות יותר מדי; ומפני שהיא עצמה דקה היא ופניה חיוורות, מרחף על ידיה צל קר של מיעוט-דם. יופי אמיתי לידיה של רחל. היא, כנראה, אינה מטפלת בידיה כלל, אלא שיפות הן מטבען. ואני אך מצטער על שפניה אינן יפות כידיה.

מוטב היה אילו היו באות אלי העלמות כל אחת לבדה. מתכוון אני רק ללובה ולרחל, כי על גניה הייתי מוותר. כשהן באות יחד אין לי כמעט על מה לדבר עמהן.

לובה היא נפש עליזה ובריאה. הוריה באו לכאן מחרקוב לפני חמש שנים. היא, לובה, בוגרת היא ומבינה הרבה-הרבה. נעים לי להכנס עמה בשיחה על היחסים שבין מכירינו. היא יודעת הרבה מאד, וכשהיא מסיחה עמי אין דרכה לנהוג ביישנות יתרה. אמנם, קופצת היא מענין לענין ומאדם לאדם; אבל פעם בפעם היא נוגעת באיזו נקודה חשובה של החיים ומודיעה לי אגב נגיעה כזו איזו עובדה מיחסי מכירינו. יודעת היא גם להשפיל לרגע אחד את עיניה ולרמוז רמיזה קלה על סוד שאין לגלותו, מן הסודות שבצנעה. ואני יושב על כסאי וחושב בללבי: "רבוננו של עולם, כמה הבנה יש בה, באישה צעירה זו!" –

כן, לובה היא נשית! וטעם לה בעניני-הלבשה. תלכשתה אינה לקויה

לא ביתר ולא בחסר; היא אינה קולנית וצווחת לגברים "הב-הב", אבל גם אינה חתומה בחותם הצניעות השחורה של האחיות הרחמניות. כשאני מתבונן לשמלתה, ואחר כך לתנועותיה, אני מגלה בהן את סוד-נשמתה. ומפני שאני רואה בה הרמוניה שלמה, נד אני בלבי ללובה. הרמוניה כל כך שלמה, כל כך יפה, שגם היא אינה לקויה לא ביתר ולא בחסר, שאין בה שום קפיצות ושום מלאכותיות מכוונת, אף כשיש צורך בה – יפה היא, יפה מאד, כשלעצמה, אבל לכלי השלם, שהרמוניה זו נתונה בו, ללובה, אין בה ברכה יתרה. כי אני, אורי ורבל, איני יחיד. גברים הרבה ימצאו להם חפץ וענין להתקרב ללובה זו ולהתחמם לאורה, ואחדים מן הגברים האלה גם יתאהבו בה, אלא שגם אחד מהם לא ידע בבירור ולא ירגיש, אם אוהבת גם לובה אותו או לא. והיא, לובה, אף היא תאהב גברים אחדים, ואם גם תבכר אחד מהם על פני כולם, לא תדע איך ובמה להבדיל אותו מתוך כל החבורה. ביחוד יקשו עליה כל הפרפורים שבהבדלה כזו. קשה לה, להרמוניה, לצאת מגדרה...

ואף על פי כן לובה היא המאושרת בין כל מכירותי. ומברך אני אותה, שמאורע יוצא מגדר הרגיל יעמידה על הליקוי, כביכול, שבנשמתה, ואז, בטוחני, יבוא הכל על מקומו בשלום.

ועוד פרטים אחדים: לובה מיטיבה לדבר רוסית, בקיאה היא בספרות הרוסית ויש לה גם חולשה לתבל את שיחתה בבטויים עממיים. כשאני שומע ביטוי כזה יוצא מפיה, אני מתפלא על שאין נפשה השלמה של לובה נפגמת על ידי אותו ביטוי, שמקורו בהווי של אומה זרה. יודית היא קוראת בקושי גדול ובלי שום רצון פנימי.

העלמות ישבו בביתי כל הערב. ליוויתין עד בתיהן. ומוטב היה אילו היה ביתה של לובה הרחוק ביותר, לא זה של גניה.

ה

שיעור חדש, ודוקא עברי. סעיף אחד נתמלא, אם גם לא במלואו. רוחות חמות מנשבות היום מן הנהר. השלג פושר ומתמזמז. טיף-טיפ

מטפטים הגגות הרעועים. לא כל הגגות מתוקנים אפילו בכרך גדול זה. מורגש גם חומה של שמש.

למר דבורין מכיר אני היום את הטובה הגדולה. על ידו נתגלגל ובא לי אותו שיעור חדש. הוא הודיע אותי את הדרך אשר הלכתי בה ואת המעשה אשר עשיתי.

הדרך היתה ארוכה עד מאד. ואף על פי כן לא איחרתי את המועד והגעתי שמה קודם שלוש שעות אחר הצהריים. והכל כפי שהורני מר דבורין.

הפנתחת בשיחה היתה אמה של תלמידתי, מרת כ"ץ. היא אינה "מאמינה". חס וחלילה! היא לאומית. הלא היהודים לומדים שבעים לשון: גם רוסי, גם פולנית, ובתה לומדת גם אנגלית. ולמה לא ילמדו היהודים גם את לשונם שלהם, את הלשון העברית? היא עצמה, אף על פי שנתחנכה על פי המסורת הישנה (היא אומרת: ה"נושנה"), כוחה רב לה לקרוא ולהבין כל "הוכצאייט'ס-כרטה", שמתקבלת בביתם. ואגב, היא אינה מזכירה דוגמה זו אלא מפני ש"שימוש" אחר אין לה, לדאבון-לבה. ובכן ברור כשמש, שהיהודים צריכים ללמוד עברית. וכיון שכך, אין היא שמה פדות בין בניה ובנותיה; ביתר דיוק: בין בנה ובתה. אדברה, הבת (היא הטעימה את המלה "בת" ונתכוונה לא לבתה בלבד, אלא לכל "בת") צריכה ללמוד ולדעת, שהיא היא שעתידיה להיות אם ומגדלת דור חדש. בכלל, אינה מתחשבת עם דעת-הקהל המתהלכת בשוק. הלא היא היא שגרמה למה שבתה לומדת אנגלית ולא צרפתית. ועוד: היא לא פיטרה את בתה גם משיעורי ה"פנקסנות", הנהוגים בבית-ספרה של מרת ליסצקה, – והשיעורים האלה הם רשות ולא חובה – והלא מובן מאליו, שהוא, מר ורבל, אף לא יעלה על דעתו, שהיא מכשירה את בתה לעבודה במשרד. אולם האדם צריך לדעת את הכל. ואין אנו יודעים מה ילד יום.

כאן שתקה וקימטה את מצחה בקמט, שהיה צריך לרמז לי, כי היא זוכרת תמיד את הפתגם: "הזמן הוא כסף". ומיד נעשה טון-דיבורה מעשי: מר ורבל צריך לדעת, שבתה אינה יכולה ללמוד עברית אלא שלוש פעמים בשבוע. בחורף זה לא למדה עוד מפי שום מורה; אולם בקיץ למוד למדה. אמנם, גם בקיץ לא למדה כהוגן. היא אמרה: "הלימוד לא היה אלא

נומינלי". המורה לא היה פדגוג ; הוא היה סטודנט. מר ורבל יסלח לה ! היא סוברת, שעיקר גדול בלימוד כל דבר היא הקביעות, ההתמדה. ואותו סטודנט פעם לימד ופעם לא לימד. וגם כסף הרבה הפסידה על ידי זה. ולפיכך יסלח לה מר ורבל על שנוטה היא לחשוב, שמוטב, כי שכרו יקצב לא על פי משך-הזמן, אלא על פי מספר-השיעורים. אם, למשל, מר ורבל רוצה בערב מן הערבים ללכת אל התיאטרון, הרי היא, מרת כ"ץ, אינה מפסדת על ידי זה כלום, והוא, מר ורבל, לכו אינו נוקפו.

אני אמרתי :

– ואם, לדוגמה, אבוא בערב מן הערבים ובתה של מרת כ"ץ רוצה ללכת לקינו...

– בתי אינה הולכת לבתי-הקינו, אולם אני מבינה מה שמר ורבל רוצה...

ואף על פי כן לא השמיעה את דעתה. אני הוספתי :

– אז, כמובן, אין אני מפסיד כלום, ומרת כ"ץ לבה שלה אינו נוקפה... לא היה לה פתחון-פה.

פנה אלי בדברים ספורים מר כ"ץ בעצמו. כל אותו זמן ישב והסתכל בי. – לצערי, – אמר, – כך נתגלגלו הדברים, שהכפתורים הנעשים בבית-החרושת שלי מעניינים אותי יותר מלימוד הלשון העברית.

משהו הבהב בעיניו העמוקות וענה בו, כי שקר הוא מעלה על שפתיו, וכי לימוד הלשון העברית מעניין אותו, ואולי מעניין מאד. כל דבריו נבעו מעומק. לכו אומר לו, כי בתו לא תדע עברית לעולם. כדי לדעת לשון צריך למצוא בה ענין. גם מסיבות-החיים צריכות להיות אחרות. הוא למד בבחורותו פרקים שלמים של ישעיהו על פה. עד הנה הוא מוצא לו ענין לעיין לפעמים ב"תלמוד-לשון עברי" של בן-זאב. לפי דעתו, עבירה היא ללמד לבתו עברית.

– אני מר ורבל, – סיים – לא אבוא אליך בשום דרישות והצעות. רק מן הצד אתבונן. היא, אשתי (הוא העיף עין עליה) היא המצדדת בדבר הזה...

הוא קם מלפני השולחן, הושיט לי את ידו ויצא. אל כפתוריו יצא ומאמין, מאמין אני, שלכו דואב עליו על שהכפתורים הללו מעניינים אותו

יותר וכו'. וכמדומה לי, שגם בכפתורים האלה, כלומר בגודל-חשיבותם, מצדדת היא, אשתו, ולא הוא.
 התלמידה לא היתה אותה שעה בבית, וכשנשתעממתי קצת אמרתי:
 – ועכשיו, מרת כ"ץ, נדבר על השכר.
 בעניינים כאלה תקיף אני בדעתי ועשוי לבלי חת. שכרי הועמד על שבעים וחמש קופיקות השיעור, מלבד עשר קופיקות דמי-נסיעה.
 כשיצאתי דלקו כבר פנסים. הגגות הרעועים חדלו כבר לטפוף. עשיתי חשבון והעליתי, שעתיד אני לקבל תשעה רובלים מדי חודש בחדשו.
 ובכן ששה-עשר פלוס חמשה עשר פלוס תשעה.
 – אורי, אורי, סעיפך מתחילים להתמלא!

ו

הנה גם קונצרט. "קונצרט גדול". אולגה רפופורט, המנגנת המפורסמת, באה אלינו לקונצרט אחד.
 הקור גדול ואין אדם רוצה לצאת החוצה. דומה, שגם האבנים שברחוב מרגישות קור, ולפיכך צנפו כל כך את קרום-הרפוש, שליפף אותן אך אתמול.
 בחלונות-הראווה של החנויות הגדולות דולקות מנורות, וציצי-הכפור הולכים ונמסים ושותתים מים. ידי היהודיות צמוקות-הפנים, המוכרות ביצים, עטופות וחתולות בסחבות עלובות, והביצים עצמן גם להן קר מאוד. איש-איש מצמצם עצמו ואיש-איש סובר, שהחורף גמר אומר להראות לכל באי-עולם את נחת-זרועו. שלושה ימים יגבר חיילים ויתנקם בתושבי-הכרך קלי-הדעת. אחר כך יחדל.
 ובערב יהיה האולם הגדול והיפה שטוף אור חשמל. כל פנים יצהלו מחום והתרגשות. נעים יהיה אותה שעה להשקיף מלמעלה על טורי הנשים היושבות באולם למטה. ומי יתן ולא תרבינה כל כך הקרחות החלקות! ואני, אורי ורבל, אשב לי תחתי ואין בלבי ספק, שאותו רגע ועל דעתי תעלה עירי הדרומית שלי, העיר, שבה יושבים גם אחי וגם משה חברי. שוב יידמה לי, שעל ידו של משה יושבת דינה ונפשה כלה לליטוף כל

שהוא. אז אפנה את ראשי אל לובה, שתשב על ידי, אשים בה עין, אבל היא לא תבין מבטי זה מהו.

תודה לו, לסטודנט הפולני ראנסקי, שהכניסני לעולם יפה זה, הוא הוא שגרם לפיתוחו של חוש-השמיעה שלי. הלא הייתי ערל-אוזן כאבן. ואולי רק נדמה לי, שחוש-שמיעתי נתפתח קצת, ואולי לא המוסיקה מושכת אותי, אלא ענין אחר...

ראנסקי הוא פולני צעיר, דק-הרגשה. רשומי-פניו דקים ובעיניו מהבהב ניצוץ של רוע-לב. חושד אני בו, שגם בלבו יש טינה כבושה ליהודים, אלא שאיזה דוק נפשי מכסה עליה. הוא הזכיר לי היום, שבערב יהיה קונצרט, וכל גופו רעד מקור כשאמר לי זאת, ושפתיו היו יבשות. קר-קר ויבש-יבש. הושטתי את ידי לראנסקי והלכתי לי אל דודתי. מביתה של דודתי מיהרתי אל תלמידי הראשון, אחר כך אל השני ואחר כך אל תלמידי. וכבכל פעם היתה תלמידי דומה לתרגולת הגונה היודעת את ערכה וכבכל פעם הדריך אותי ממנוחתי מראה הווילונות הארוכים. ואחר כך רצתי הביתה. ולא הספקתי לחמם מעט את אברי – וכבר הגיעה השעה ללכת אל אולם-הקונצרטים.

על ידי יושבת לובה. תוגה שפוכה על פניה היום ואין להיכנס עמה בשיחה. אני צופה ומביט על הקהל. הנה ראנסקי והנה גניה. אני מראה ללובה את גניה, ואולם לובה אינה רוצה לגשת אליה. באולם מרחפות מלים לאלפים, והאור קולט את כולן ומביט אל הקהל בהמון עיניו התמות שלו. אני משקיף למטה, ואך רואה אני את הטבעת הראשונה המתנוצצת על אצבע של יד-אשה ועל זכרוני עולים דינה, משה, וכו' וכו'. אני מפנה את ראשי אל לובה – והיא נוגה כשהיתה.

– מה לך לובה כי תהמי? מה קרה לך היום?

יצאת אולגה רפפורט. מוחאים כף. רואה אני, שגם ראנסקי מוחא. היא משתחוה. אותו רגע ולכל הדברים שבעולם, ואפילו ללובה, אין חשיבות גדולה בעיני, ואני מתבונן רק בה, רק בה. זוהי אותה אולגה רפפורט, שאתמול חשבתי עליה מחשבות רעות, ושמה היה לי חומר לדרוש דרשות על חיבתם של היהודים לקרוא לעצמם שמות נכריים. כמה לא יפה היתה

אותה דרשה שלך, מר אורי ורבל! מפני-מה לא הרגשת גם אתמול, שאין אתה רשאי, שגם אסור לך, לבוא בקנה-מידה ממידותיך אל זו? וכי אין אתה רואה שעל נפש כזו רשאי אדם שכמותך רק להביט ולהתבונן, ליהנות ולהתרפק על יפיה? אספו ידיכם, באי העולם הזה!

ואני מתבונן בה. ידים לבנות, עינים טובות, שמלה שחורה, שמלת-קטיפה רכה; שערות שחורות, ריסים דקים, הנראים גם לי מרחוק. והתנועות שלה, תנועת הרגל והרמת העפעפים המתונה והתמה! אשריך, אורי, שגבר אתה. ראה גם ראה, כמה מתרגשות הנשים המרובות האלה, כמה קנאה הוטלה בהן! והיא עומדת וממתנת. אזני מתחילות להבחין קטעי דיבורים. המולת לחש מרחפת על פני האולם. כל פה פעור וכל עין נטויה.

אחר כך ראיתי את הטיולים, ארוכות וקצרות, שטייל ה"מלוה" הזקן, הקרח, הידוע לי היטב, על פני מנענעי-הפסנתר. היא הזמינה כבר את עצמה לנגן, אלא שהתאפקה עוד רגע אחד וחשבה-חשבה...

והנה בעצם הרגע החשוב הזה הפריח קול-אשה, לא הרחק ממני, הערה קלה:

– אבי שבשמים, כמה "בעל-ביתיות" שורה עליה! הפניתי ראשי לראות מי הגיד זאת. קורסיסטית. פניה ידועים לי, לפעמים אני רואה אותה ברחוב.

כל אורו של עולם ניטל מעיני. למה קיפחה את הרושם? למה באה בקנה-מידתה? מי ביקש זאת מידה?

אחר כך הרגשתי, שידי הימנית נתונה בכיסי ושאני רוצה לפתוח את כפה הקמוצה ואיני יכול. וכן גם הרגשתי, שנפשי מורתחת בי עד היסוד בה.

רפפורט ניגנה כבר.

ואף לאחר שעברה שעה אחת ומחצה עמדה הנפש השלמה ההיא וניגנה. ואני ישבתי מדוכא ומדוכדך, יושב ונושא עינים אל התקרה, יושב ומשתעמם. לובה נוגה כשהיתה. וכי נגעו גם עד לבה – היא אותם הדברים של הקורסיסטית? או אולי מטיבות עיניה לראות מעיני כל המביטים אל הנפש המנגנת? אולי מעמיקה היא לראות מכולנו, ורואה היא על פני הבמה זהרי-אור, שאנו אין אנו מוכשרים לראותם? כי סמוך לידי יושבת

נפש כלילת-הרמוניה ורואה מרחוק נפש שניה, הרמוניה שניה, שלמה ממנה ועולה עליה, ונפשה מתחבטת בקרבה ומקנאת, מקנאת ומתלבטת. והקונצרט נגמר.

ז

מלא רוגו ומלא בושה שבתי הביתה. נשכתי את שפתי והתהפכתי מצד אל צד.

"כל הדבר כולו היה כך: היהודי העומד לפני שער-האוניברסיטה ממולו נעץ בי את שתי עיניו הקטנות ונזכר, שאני, סטודנט יהודי זה, אינו קונה ממנו לא סיגאריות ולא גפרורים. – ודאי שאינו מעשן.

"רציתי לפנות לסימטה, אלא שנפגשתי בראנסקי. היה לו קר מאד. גם לי היה קר. ראנסקי ספר בשבחה של אולגה רפופורט, ולי נדמה, שעוד מעט והוא יגיד לי, שהיהודים יש ביניהם הרבה יוצאים מן הכלל. אלא שהוא לא אמר כך. נפרדנו. אחר כך – הדודה. בערב, כשבאתי אל תרנגולתי היודעת את ערכה, לא היתה מרת כ"ץ בביתה, ובכל החדרים, מלבד האולם שבו אנו לומדים, היה חושך.

– מפני מה אין אנו לומדים בחדר הקטן, שכמדומה לי, הוא חדר-תלמידתי?

"אחר כך מיהרתי הביתה. הטה חימם אותי קצת. לובה היתה קצת נוגה. אל גניה מיאנה לגשת. ראנסקי הביט אלינו.

– הגידי לי קורסיסטית, האומנם אין לבך נוקפך? למה הגדת זאת? וכי אין את יודעת עדיין, שמושג זה, שאַת ניבלת אותו במוצא-שפתיך, טעון זהירות מרובה מאד? ישנם, ישנם – דעי לך זאת! – אנשים ודברים, שאין לבוא אליהם במושג זה. ואַת, קורסיסטית יקרה שלי, כמה פעמים ביום אַת מזהמת ומנבלת את המלים שהוצאת מפיה? לא יפה עשית, לא יפה!

– ואתה אורי, אדם נבזה אתה, רך-לב ונער. כי מדוע – הגידה נא, אורי, – לא קמת אותו רגע ממושכך ולא ניגשת אל אותה קורסיסטית – הלא היא אויבתך – ולא ירקת בפניה מלוא-פיך? אילו עשית ככה... ומלא אני התמרמרות על אותה בתולה, אכולת קנאה, שקיפחה את אשרי, ועלי, על האדון הגדול מר אורי ורבל.

ה

רק חמשה אנשים באים לאכול ממטעמיה של מרת דבורין. כנראה, לא יצאו עוד מוניטין למטעמים האלה בכרך, וכל בני-דבורין סובלים עוני. אורי ורבל היה יכול אף הוא להיות מאוכלי שולחנה של מרת דבורין; אלא שכשהוא רואה את ידיה השמנות של המבשלת, היא מרת דבורין, ואת כבדות-גופה של המגשת, היא לאה, מתעורר בלבו רגש של תיעוב. ואורי ורבל, כשרגש של תיעוב תוקף אותו, קשה לו שלא להיות גם אכזר קצת. והעוני שבבית מוליד פעם בפעם צעקות מחרישות-אזניים. מר דבורין עיניו בראשו, ובכל יום ד', שה"קולות" מצויים בו, דרכו לשוב הביתה יחידי, בלי יהודי פולני. אולם המיחם רותח לו כדרכו, רותח ומזמזם, ומצרף גם את קול נגינתו הוא אל "הקונצרט הקטן". מפני חדלו להתבייש. מר דבורין מגן על עצמו מפני צעקותיה של אשתו בכל עוז, הוא טוען, שאף הוא אינו הולך בטל כלל וכלל, וארבעת הרובלים, שהוא מקבל מדי שבוע בשבוע מאת פאני לבובסקה, יוכיחו. פאני לבובסקה היא בעלת בית פעוט באחד מפרוורי-העיר, והוא, מר דבורין, הוא בן-המשק של אותו בית. פעם ראיתי את פאני לבובסקה בביתו של דבורין. הוא ביקש ממני להיכנס לחדר-האוכל כדי להראות לפאני לבובסקה, כי דיירו אינו אחד-הריקים, כי אם סטודנט. פאני לבובסקה היא אשה פולניה זקנה, רמת-קומה ודקת-בשר. דיבורה בלחש, הליכתה בחשאי וכולה אומרת זהירות. עור פניה וידיה מקומט, בעיניה מבריקים ניצוצות, וחטמה דק. כל הרואה אותה מתמלא רחמים עליה. כלומר, על יפיה שפלה מזוקן.

אולם מרת דבורין דעתה אינה מתקררת עליה בראייה, שמביא מר דבורין מפאני לבובסקה ומארבעת הרובלים שלה, והיא מוסיפה לצעוק ולקלל. מאיר, הבן, יושב לו על גבי מחברותיו וכותב. בכל פעם שצעקותיהם של אבא ואמא מתגברות ועולות, הוא מרים את עיניו הכחולות והגדולות ושולה אותן בי. ולי נדמה, שהרמת-עין זו פירושה: "אנחנו, אני ואתה, אורי ורבבל, קולטוריות שלנו גדולה משלהם, של אבא ואמא. אני, הקטן שבתלמידי-בית-ספרנו, ואתה, הסטודנט היודע את הכל, לבות-שנינו רחוקים משערוריות כאלה. אילו ידעו אבא ואמא אך מעט מן הכתוב בספר הרוסי שלי, "המולדת", ועל אחת כמה וכמה אילו ידעו מעט מן הכתוב בספריך הגדולים שלך..." והוא משפיל את עיניו וכותב.

לאה שותקת אף היא. רואה אני, שהיא אינה יודעת עוד, כמה עלובה היא וכמה עלובים עתידים להיות חייה בימים הבאים. על פי רוב אינה יכולה לעשות בשעות-הערב שום מלאכה: עיפה היא ומיוגעת מעבודתה ביום. ורק לעתים רחוקות מאוד רוחה טובה עליה. ואז כותבת היא שתי גלויות לשתי עיירות ליטאיות נידחות, אז מגשת היא כסא אל הקיר, עולה עליו ומסירה במטלית את האבק מעל "קבוצתה" הפוטוגרפית, ואז (כשאני יוצא מחדר-האוכל) היא גם נותנת את קולה בשיר.

ומי הוליך את רגליו של ליטאי זה אל ביתה של פאני לבובסקה, בית דל, העומד הרחק ממרכז-הכרך – לאלהים פתרונים. הוא, מר דבורין, אומר, שהמיחם גרם: יהודי פולני אחד ש"שתה טה", הוא שסיפר באזני פאני לבובסקה התרשת קצת בשבחו של היהודי הרוסי דבורין.

ואני יושב, סוקר עוד פעם את מאיר הכותב במחברותיו, את לאה העלובה והעגומה, את הבעל ואת האשה, ויש בלבי מעין רצון לעמוד ולהודיע את מרת דבורין, כי ממחרת היום אהיה גם אני בין הסמוכים על שולחנה; אולם התיעוב... הידים השמנות של זו וכל גופה של בתה... מבין חרקי השבכה שבמיחם אינן מציצות עוד הגחלים הלוחשות. זמזום המוסיקה אף הוא פסק.

ושוב אני רוצה לגשת אל מרת דבורין ולהגיד לה בלאט: "וכי אין את מבינה עדיין, שמצב-פרנסתך הדחוק מטיל עליך חובה גדולה ללכת מחר בבוקר העירה ולקנות ללאה בתך מחוך לבשרה, ושמן הצורך הוא

להוציא יום-יום את הסחי שמתחת לצפרניך? האומנם תדמי בתומתך, שדודתי מאכילה אותי ארוחות חינם אין כסף?"

ט

הערתה של אותה קורסיסטית מנקרת בי עד היום. ומתוודה אני, שבימים האחרונים כבר הרפיתי ממנה ויצאתי למלחמה רק על גופי. רואה אני, כי תולעת אני ולא איש. תולעת זוחלת.

– אורי, – אומר אני לעצמי, – אין בך רגש של כבוד. מדוע לא ירקת בפניה? כל מחשבותיך, שאתה חושב על יפי-חייך ועל גודל-לבבך, תלויות הן על בלימה. יפיך וגדלך מדומים. מתגדל אתה ורואה את עצמך גדול. כך הייתי מהרהר פעם בפעם ומוכיח את אורי ורבל. ופעם, כשלבי חשב לעבור על גדותיו, רציתי לכתוב מכתב למשה חברי ולספר לו כל אותו מעשה כמו שהוא.

נגשתי אל חלוני ונתתי את עיני במה שנתתי. מה אכתוב למשה?
 "סלח לי, סלח לי, משה אהובי, משה שלי, על שלא כתבתי לך אף מכתב אחד במשך כל ימי-החורף. "וישמן אורי ורבל ויבעט". יש לי עתה חדר מיוחד, ואף-על-פי שמרת דבורין אינה מקפדת כל כך על הנקיון, נעים לי מאד לבלות את הערבים בחדרי ולחשוב מחשבות עליך. הגידה לי, משה: האם חושב גם אתה עלי? ומה שלום דינה שלך? וכי עדיין היא שתקנית כשהיתה? גם לי יש כאן דינות אחדות, ואלמלא אחת מהן, ששמה לובה, כי עתה הייתי כותב לעתים קרובות ביותר. אולם אל תחשדני, משה, במה שאין בי. עם לובה אני מתראה פעם אחת בשני ימים או שלושה, וכל דבר מיוחד אין בזה".

– אורי, האמנם אין?

"ודע לך, משה – מוסיף אני לחשוב בדבר המכתב – כי מלבד לובה זו באה לפעמים אלי אותה רחל ה"עברית", שעל אודותיה הייתי כותב לך בשנה שעברה. לא נשתנתה "עבריה" זו במאומה. רק גדלה מעט והתחילה שמה לב מעט-מעט אל חיצוניותה, ולפני חודש אחד שן מחה שן מחה גדולה על שיש לנו בעברית שיר כ"כ נושקים אצלנו". אלא שאף-על-פי-כן עלובה

היא ותפלה, וכמדומה לי, שלפני חודש אחד שמחה לא על שנושקים, אלא על שכותבים בעברית על העניינים האלה, ואין לה, איפוא, להתבייש בפני הסטודנטיות ה"גויות". מקוה אני, שהטרמינולוגיה שלי כתובה עוד על לוח-זכרוןך.

"שיעורים יש לי. אחד מהם עברי. עליהם אכתוב לך במכתבי הבא. כולם יחד מכניסים רק ארבעים רובל. ומה מעשיך שלך? וכי עדיין אתה נוהג לגלח את עשב-זקנך הדל שלוש פעמים בכל שבוע?"

– אורי, גם זקנך שלך...

"ובאלה הימים אירע, משה יקירי, מאורע חשוב מאד. אלמלא הוא לא הייתי כותב לך גם מכתב זה. מנגנת אחת, מן המפורסמות, באה לקונצרט אחד. כולנו הלכנו לשמוע. וגם אותה לובה היתה שם. כשיצאה המנגנת, הפליטה בתולה אחת, מן הארורות, מלים אחדות לא-יפות כל כך ומלאות זוהמה כל כך, שאני, אורי ורבל חברך, לא ידעתי מה לי, קמתי ממושבי, עזבתי את לובה, נגשתי אל אותה בתולה, נעצתי בה עיני-זעם ו..."

– מר ורבל, אל-נא תשקר!

ואני מרגיש עוד פעם, שרחוק אני מכל מיני "גבורות". אדם גא לא הייתי ולא אהיה עוד.

"סלח לי, משה חברי, על שרציתי לרמותך. ובכן, לא קמתי ולא ניגשתי אליה ולא שלחתי בה עיני זעם, אלא ישבתי תחתי מרוגז ועגום, והרגשתי את תוגתה של לובה, וכף-ידי הימנית היתה לה קפוצה בכיסי. על מה הצטערה לובה איני יודע".

נכנס הקטן שבבני-דבורין, מאיר הלומד בבית-הספר העירוני, ובישרני, שבאה לבקרני "מכרה אחת". זו היתה רחל.

,

היא, רחל, שהתה בביתי כשעה ומחצה. מתגוררת היא בבית אחותה הנשואה. חדר מיוחד אין לה, ועל כן איני יכול לסור לפעמים אל ביתה. גם ללובה אין חדר משלה. רק בחדרה של גניה אפשר לה לחבורתנו הקטנה

להתאסף, אלא שגם לי וגם ללובה נעים אווירן של חדרי מזה של גניה. רחל היא עלמה עברית פשוטה, בת-עיירה. כשאני מביט עליה ומתבונן בפניה, קשה לי להאמין, שעלמה פשוטה זו, הטובה והביתית, שלמדה כל שנותיה "בביתה", עברה-עברה את כל מדורי-הלימודים השונים והבחינות. על כל פנים, אין דבר זה ניכר כלל וכלל, ואין אני תופס, היאך באה בדברים עם ה"גויים", המורים, בשעת-הבחינות. לי נדמה, שרחוקה היא מכל העניינים האלה מרחק רב מאד. ואף-על-פי-כן עיני הרואות, כי לובה (שתיהן בנות מחלקה אחת הן) פונה בשאלות אליה, ולא היא אל לובה.

דמיוני מצייר לי את העיירה, שבה נתגדלה רחל ולא נתפתחה. אין בלבי ספק, שהרבה קרובים יש לה שם. דור-הקרובים הצעיר ודאי שכולו עסוק ב"לימודים". אחד, שהוא בבחינת "הארי שבחבורה", ודאי נתגלגל לחוץ-לארץ, ועוד מעט וכל המשפחה היחסנית תתברך בדוקטור-לפילוסופיה הראשון. וטבעי הוא שסביבה כזו מגדלת גם "רחלות" אחדות, שאחת מהן או שתיים יודעות גם עברית.

רחל היא באמת רחל, נפש פשוטה ורכה, שאינה יודעת הרבה, שחוג-מבטה צר, שאינה רואה שמחה בעולם ושגגלה היא בבחינות אחדות כצמח-השדה. בכלל, עלובה היא פחות או יותר, ואינה יודעת מזה עד מה.

אלא שלא זהו העיקר. העיקר הוא, שרחל אינה גם אשה. אמנם, יש בה רכות, ורכות גדולה מן המידה הדרושה, אלא שזוהי רכותה של השעווה, רכות של חוסר-כח. רוח אין ברכות זו. גם עדינות יש בה, אלא שזוהי עצם העדינות, שחפפה על פני אם-אמה בשעה ששכבה במיטתה ביום השני אחר שילדה את בנה הבכור, ונפשה ריננה בקרבה וברכה את היושב בשמים על שנתן לה בן, לגדלו לתורה ולחופה וכו'. אין צורך לומר, שאין ברחל אף טיפה אחת של גנדרנות, אף אותו משהו, שדורי-דורות של נשים עשוהו לטבעי, ללא מעושה.

לבושה היא בלי טעם; ואף-על-פי שבימים האחרונים התחילה להריח איזו ריחות מסביבותיה ולשים מעט עין על חיצוניותה, אין לפניה כל דרך אחרת אלא לחקות את מעשי-חברותיה. ומה שנאה ויאה להן אינו יאה כל כך ואינו נאה תמיד לה. כי על כן שונה היא מהן במבנה-גופה מעט, ולא-מעט בתנועותיה. גם בהליכתה ניכרת רחל. ומצטער אני כשלוכה ורחל

הולכות יחדיו. לובה – מהלכה במידה וקצב, כמעט מילודיה, וזו, – רגל רודפת רגל וכולה רוצה היא, כמדומה לי, רק לעבור את הדרך : כל עונג של הליכה אין לה, כנראה, לעולם.

כאן, בכרך, באה מעט בין אנשים. ויודע אני, שאלו אין היא באה משום שבחור אני, אלא משום שאני "עברי". וגם זה לא נעים לי. יודעת היא כבר, שאך לפרקים ידועים, לא תמיד, יש בי רצון לשוחח עמה על "לאן?" של פייאָרברג, או על, ה"אנשים המרמים את עצמם, הקוסמופוליטים השונים" (דיבוריה); ולפיכך הראתה לי ביום מן הימים פרח יפה שהיה מושם בספר שבידה, דיברה מעט על יפים של הפרחים בכלל ושלחה בי מבט, שהיה גנדרני קצת. אולם העיקר, החן, חסר גם בזה.

הפעם היתה דברנית קצת. כדרכי, כבדתי אותה בטה. מאיר הביא אותו. ומשום שבסוף תקף עלינו השעמום, חמדתי לי מעט לצון על מיחמו של מר דבורין. ואחר כך השיבותי אל לבי, כי את הדבר הקטן הזה היה לי לשמור בשביל לובה, והתחרטתי. ליוויתיה.

יא

למשה לא כתבתי שום מכתב, וכן עלה בידי להתגבר על יצרי הרע לרמות מי שהוא. ולא הגדתי לשום אדם, כי ירקתי בפני הקורסיסטית. אולם מלאך הגאווה מתאנה לי ומבקש ממני יומם ולילה :
– צייר לך, אורי ורבל, אותו מעשה, צייר !
ואני מצייר לי :

"היא (את שמה אין אני יודע) הגידה בקול נמוך, שהיה בו קורטוב של צער, כביכול : "אבי שבשמים, כמה בעל-ביתיות שורה עליה". אני הוספתי לשבת כשני רגעים, ובעצם המומנט, שבו התחילה אולגה רפופורט לנגן, קמתי ממושבי, נגשתי בצעדים מאוששים אל הקורסיסטית מאחוריה, אמרתי לה "בבקשה ממך..." ; היא הפנתה אלי את פניה – ואני ירקתי בהם יריקה גסה ומנבלת. הרבה ידים התחילו לנפנף לנגד עיני, הרבה רגלים התחילו

להתרוצץ סביבותי, צעקו, התרגשו, קול-אשה השמיע מאחורי בפולנית :
 – Zwarzjowal (נשתגע !).

ואני כל חושי נתבלבלו ; את פני הקורסיסטית לא ראיתי עוד ; על פני
 הבמה עמדה המנגנת, הביטה למעלה, אל הכנופיה מסביבי, וחיכתה, כנראה.
 אחר כך צעקו סטודנטים הרבה, שהם יודעים את שמי ושאיין צורך בדבר
 למסור אותי לרשות, וכו' וכו'. אבל באיזה אופן באתי, או הובאתי אל
 חדרי, לא יכולתי להשיג בשום אופן.
 – אורי, אורי, באת הנה ברגליך. ולא זו בלבד, אלא שגם ליווית את
 לזבה עד ביתה.

ואני נזכר, שלא רק את לזבה, אלא שגם את גניה ליווית עד ביתה.
 – וכל אותו ערב ישבת תחתך, וכל דבר לא היה...
 אני מתחיל לצחוק בקרבי.
 – אורי סופך, שגם חורף זה לא יינקה ממעשי-שטות.
 אחר כך אני חושב מחשבות. שעה ארוכה אני מתחבט במחשבות שונות.
 אגב, אני בא לידי הרהור, שאף-על-פי ששום דבר לא היה, הרי כמעט היה.
 – מר ורבל, אל תשתגע באמת ! אילו עשית כדבר הזה ולא כמעט...
 ואין לפני שום ברירה אלא לצייר לי בדמיוני את פני חברי-דייני כשהם
 נכנסים לישיבה בבית אותה קורסיסטית גופה.
 – הידד, אורי ! עולה אתה מעלה-מעלה !

יב

אילו היה ראנסקי יהודי, כי עתה היה לי חבר טוב. מכל הסטודנטים
 שאינם יהודים ראנסקי הוא החביב עלי ביותר. לזבה סוברת, שאילו למדתי
 באחת מערי רוסיה הפנימית, במוסקבה או בקיוב, כי עתה הייתי מוצא לי
 בין הרוסים חברים הרבה, אולי.

רק פעם אחת הייתי בביתו של ראנסקי. הוא מתגורר בבית אמו. אב
 אין לו. אמו דומה במקצת למרת לבובסקה, בעלת אותו בית, שמר דבורין
 הוא בן-המשק שלו. פאני ראנסקה, משער אני, היא בעלת לב רע. לכל

הפחות, בי, בחבר היהודי של בנה, שלחה אז מבטי-איבה. לא פעם אחת התבוננתי בעיניו היפות של ראנסקי ופעמים אחדות ראיתי, שהעיניים האלה ינקו מידה ידועה של רוע לב-האם, וכן גם מהבהב בהן לעתים רחוקות ניצוץ של משטמה ליהודים; אלא שעם כל זה קשה שלא לראות בהן, בעינים האלה, את השפעתם הגדולה של הצעירות, רוחב-חוג-המבט ופינוק-ההרגשות.

חברי מבין הסטודנטים היהודיים מתרחקים מראנסקי. ואני סובר, שאין צורך גדול להתרחק ממנו כל כך. אני והוא, ראנסקי, מבינים זה את זה. כמדומה לי, שבדברים אחדים דומים אנו זה לזה. גם הוא אינו מבעלי "יקוב הדין את ההר", גם הוא אינו מקל-ראש בכל הנוגע ליחסי בני-האדם זה לזה, וכו' וכו'. בלשונו הפולנית דבק הוא בכל נפשו, ועם כל זה אינו מקפיד כל כך, ועמי הוא משוחח רוסית. בכלל, כל "צלליו" באו לו בירושה מן האבות ומן הסביבה, וכל הטוב המקנן בו – וטוב כזה יש ויש בו – מקורו בהבנתו את האדם ובחיבתו הטבעית למוסיקה. הוא אינו מעשן. מתפלא אני שאין לו בביתו כל כלי-נגינה.

אותו יום, שבו הייתי בביתו של ראנסקי, ראיתי גם את אחותו הצעירה ממנו. היא היתה לי אגוז שקשה לפצעו. גם אחרי השיחה הקלה ששוחחנו (היא פולנית ואני רוסית) לא ידעתי שום דבר. ניסיתי לדמות אותה ללובה – ולא עלה בידי כלום. גם לגנייה המדברת פולנית אינה דומה במקצת. לדמותה לרחל אף לא עלה על דעתי. נפש זרה ונכריה ואין לחדור אליה. אחר כך, כשסיפרתי ללובה על ביקורי בביתו של ראנסקי, ולובה הקיפתני בשאלות על אחותו של זה, לא ידעתי להגיד לה דבר חוץ ממה שאותה פולניה צעירה היא בעלת גוף דק ומחוטב, חוטם דק ומחוטב ועינים אפורות ועמוקות. כל פעם שאני חושב עליה, נדמה לי, שאילו היה ראנסקי מספר לי, שאחותו צוחקת כל הימים, כי עתה הייתי מאמין לו, ואילו היה מספר, להפך, שאחותו בוכיה כל הימים והוגה נכאים, כי עתה הייתי מאמין גם בזה. כבכל הימים האלה הירהרתי היום בדבר אותה קורסיסטית. ומלאך-הגאווה שלי עשה את שלו. והן-הן לראנסקי על שפנה אלי בדבר מן הדברים. אחר כך לא הירהרתי בקורסיסטית, אלא בראנסקי, ומתוך ההרהור המתמיד, שאילו היה ראנסקי יהודי, כי עתה היה לי חבר טוב, באתי לידי מחשבות

על הסטודנט היהודי צבי יהלום. אגב, הוא בן-עירי וחברי מנוער. לפני הרבה-הרבה שנים, כשמכנסי הפעוטים לא היו מגיעים אלא עד ברכי רגלי הקטנות, הייתי מתחמק מחצרנו ומתגנב לתוך המיגרש הסמוך, השומם ורחב הידים, שבו היו מתאספים תמיד הרבה ילדים מכל הסביבה. בין הבאים שמה היה גם נער אחד, שבגדלו נודע לי בשמו צבי יהלום. אותה תקופה קדומה של חבירותנו מרפרפת בקורי-ערפל שונים, ובזכרוני נשאר ממנה רק יום אחד, יום-שמש, שבו בנינו ברוב עמל וטיפול שני תנורי-חומר קטנים. אחר כך נעלם מעיני לשנים אחדות, ושוב התחלנו לבוא במגע ובמשא בשעה שגם אני וגם הוא היינו כבר עלמים, תלמידי גמנסיה. אלא שחברים לא היינו, כי משהו היה מרחיק אותנו זה מזה. זוכר אני, כי צבי העלם היה בעל פנים יפות מאד, רעננות ואדמומיות מעט. חוט של תוגה ענוגה היה משוך על הפנים האלה. בביתו הייתי רואה שלוש אחיות, שלוות ומתונות. גם הן היו יפות מאד ודומות דמיון מרובה לצבי, וגם בפניהן היתה קורנת תוגה ענוגה. על פי שיניהן הלבנות והנקיות היה מהלך תמיד חיתוך-דיבורן היפה.

צבי נסע לפטרבורג ואחר-כך נתגלגל לכאן. שלוש שנים תמימות לא ראינו זה את זה. וכשבאתי בשנה שעברה אל כרך זה ושנינו ניסינו דברים זה לזה, ראינו, שאותו משהו שהיה חוצץ בינינו בימי-עלומינו, לא נתקטן במשך הזמן כלל וכלל, וכמדומה לי, שנינו הצטערנו על זה. הוא מוצא חן בעיני כמעט בכל. אמנם, יש לו חיבה יתרה לדבר בסגנון ספרותי מדויק עד לשעמום; אולם כשאני מציץ לתוך עומק עיניו, איני נוטה לראות בחיבה זו אלא דבר שבצורה חיצונית בלבד. פנימיותו, חושב אני, זכה וטהורה, אלא שאין בו כוח לגלותה בלשון פשוטה ולא-מחוכמת. אולי מתרחק הוא ממני?

אילו עלה בידי לקרב אלי צעיר זה, שפניו יפות הן עד היום, הייתי שמח מאד. אלא שאין אני יודע איך להסיר את המחיצה. מתראים אנו כמעט יום-יום, ולא זו בלבד, אלא שיש ימים, ואנו שנינו חשים צורך פנימי לשבת בחדרי או בחדרו כמעט לילה שלם ולדבר ולגלות לב ולהשתפך; אלא שבין שני לילות כאלה עוברים עלינו תשעים ותשעה ימים ללא קרבה וללא ידיעה זה מזה כלום. וחבל.

אני עושה לי סך-הכל : ברחובות הכרך הגדול הזה מתרוצצים יום-יום אלפי אנשים ; ביניהם – שלושים מכרים שלי ; בין האחרונים יש ארבע נפשות, שיש לי ענין להרהר בהן. והנה ראנסקי הוא בן אומה נכריה, צבי יהלום בא לחדרי רק פעם אחת בשלושה חדשים, רחל אינה מושכת את לבי ורק מולידה בי רגשי-חמלה. נמצא, שלובה היא היחידה המשפרת כאן את חיי, אלא... טיבו של "אלא" זה אינו מחוור לי כל צרכו, ואף-על-פי-כן ברי לי, כי ישנו.

יג

הלילה חלמתי חלום :

הגחלים הציצו כדרכן מבין חרכי השבכה ולחשו. מר דבורין התהלך בחדר הנה והנה ושוחח עם יהודי פולני. מאיר הקטן ישב לו וכתב. קמתי ממושבי, פתחתי את הדלת ונכנסתי לחדר זר ולא-ידוע לי. סטודנטים אחדים ישבו מסביב לשולחן ועל הספה. אני עברתי לי במתינות וקלות את כל החדר לארכו וישבתי על דף-החלון. כולם מביטים בי ואני בהם. כל פנים מופנות אלי. רואה אני גם את הקורסיסטית, שהיתה באותו ערב באולם-הקונצרטים. יושבת היא על הספה בין שני סטודנטים. פניה מורדות ארצה וגופה רועד לרגעים. ניכר, שחדר זה הוא חדרה. הנה המיטה, הנה הגלויות המצוירות שמעל המיטה, הנה תמונתו גדולה של פרדיננד לאסאל, והנה גם נעלי נשים מתחת למיטה. כן, זהו חדרה. סטודנט אחד, ששוקי-רגליו עבות מאד, סוקר את כל היושבים וגם אותי. ומתחיל לספר את גופה של העובדה. קשה לי להבחין את כל המילים היוצאות מפיו ואני מתנמנם. מתוך נמנום אני רואה את אולגה רפפורט כשהיא עולה על הבמה. כולה שחורה, כולה נאה ; ריסי עיניה דוקרים-דוקרים ונעשים לשרביטי-אור ארוכים. כמה אור וכמה זיו ! לובה לוחשת לי דבר-מה באזני. "מה ?" – שואל אני את לובה ופוקח את עיני. שוב אותה סביבה של הסטודנטים. דנים אותי על היריקה שלא ירקתי. חי-נפשי, שלא ירקתי. ואליהם אני אומר : "כן, אמת נכון הדבר : ירקתי בפני... (אני רוצה לומר : "חברתנו" ואיני יכול), אולם, חברי-דייני,

בבקשה גדולה מכם..." ואני מגן על עצמי. "המושג "בעל-ביתיות" הוא גדול וחשוב בעיני מאד. צריך לנהוג בו זהירות גדולה. אין להוציא מן הפה..." היא מרימה עיניה ומבטת בי. כמדומה לי, שאין בוז במבט זה. אני מוסיף: "ויש אנשים, שעוון גדול הוא לבוא אליהם במידתו של מושג זה, שיש בכוחו לטמא גם את הדברים, שאין כמוהם לטהרה וליופי". קשה לי לדבר. אני יורד מעל דף-החלון ונגש אל אותו סטודנט, ששוקי-רגליו עבות מאד. אני מציץ לתוך עיניו, הוא – לתוך שלי. אחר כך רואה אני, שתמונתו של לאסאל עושה נענועים משונים, מרכנת ראש ומרימה ראש, מרכנת ומרימה. אני רוצה להבין את הפלא שבדבר, ולי נדמה, כי יד של אשה מטיילת על פני התמונה ומביאה לידי אותה תנועה. אחר כך מושיטים לי הסטודנטים את ידיהם, אחד-אחד את ידו, ואני עובר עוד פעם את כל החדר לארכו, במתינות ובהכרת ערך עצמי. לבי קל עלי.

בפרוודור אני מפנה את ראשי לאחורי ורואה את הקורסיסטית. שפתיה לוחשות לי: "ואף-על-פי-כן, מר ורבל, אל תוסף לעשות מעשים כאלה!" ודוק של חיבה משוך על עיניה. אני נכנס עוד פעם אל חדר-האוכל של בני דבורין ורואה את לאה כשהיא עומדת על כיסא ומסירה את האבק מעל הקבוצה הפוטוגרפית. מטלית בידה. הס בכל החדר. ואני מבין, שכל זה אינו אלא חלום, ואף-על-פי-כן אני מאריך אותו עוד רגע אחד וכל התחומים מתערבבים.

וגם עכשיו, בבוקר, כל התחומים מעורבבים הם. שט אני ברחובות ומהרהר בחלום.

– כן, מהרהר אני, – אילו היה כדבר הזה, אילו עשיתי אותו מעשה ואילו תבעו אותי חברי לדין, ברי לי, שהיו דנים אותי לכף-זכות. אין אני מטיל ספק בזה, שהרי בפנימיות-נפשי יודע אני, שהצדק היה עמי. שהיתה לי רשות פנימית, רשות שלי, לירוק בפני אותה עלמה. וגם הם, יהיו מי שיהיו, היו מבינים דבר זה. צריך אדם לגלות לחברו את לבו ושניהם מבינים זה את זה.

הבוקר – בוקר יפה. הקור אינו גדול. ואני מתבונן בכל עובר ושב, ולי נדמה, שעם כל איש ואיש יכול אני להכנס בשיחה על כל הדברים שבעולם. העיקר, חושב אני, צריך לדבר בפשטות, בדברים פשוטים ויוצאים

מן הלב. אין לבוא בדברים מחוכמים. גם החוטא מלידה, חושב אני, מוכשר להבין את הכל כמו שהוא, וגם לבו שלו עשוי להתרכך. אין לך אדם, שאין למצוא מהלכים אל תוך לבו.

אני מוסיף לשוט ברחובות ומוסיף להרגיש, שמבין אני את שורש-לבו של כל אדם ואדם, ואין לי שום טינה שהיא על אף אחד מהם. טוב לי וקל לי.

– לובה, לובה! איך-איך?

יד

ימי-החורף משתרכים זה אחר זה. שלג ורפש, רפש ושלג, קור ויובש וטיפ-טיפ מן הגגות הנמוכים.

יש ונדמה לי, שחורף זה ארוך הוא עד מאוד, ואני רואה בו תקופות-תקופות שונות, ויש נדמה לי להפך, כי זה אך בא וכי זה לא כבר שבתי מעירי הדרומית. לנגד עיני עוברים ימי החורף של אשתקד ואני נזכר בכל הטרדות שנטרדתי ובכל העמל שעמלתי לשם מטרה אחת, בעלת נקודה חברתית. לבי אומר לי, שגם בחורף הבא איתלה באותה נקודה עצמה, אלא שלפי שעה אין אני מצטער כלל וכלל על שעכשיו עוברים עלי הימים כמו שהם עוברים. מתגלים לי דברים הרבה, שלא ידעתיים מעולם. חריפות הן ההרגשות, שאני מרגיש בימים האלה, נוקבת ההבנה, וחריפה-חריפה הנעימות המפכה בכל האברים.

חיים פשוטים, לא מחוכמים. קשה לי לראותם כיריעה אחת שלמה. חלקים-חלקים, תקופות-תקופות אני רואה. יש שעשרה ימים רצופים נתון אני ברשותם של שלושת שיעורי. הם מייגעים אותי ונוטלים ממני את כל חושי-החיים. כל היום לפניהם וכל הערב אחריהם איני איש ואין לבי פנוי לכל דבר שהוא. ותמיה אני: הן רק שלוש שעות (וגם פחות משלוש) אני מייחד לשיעורים האלה, ומפני מה ממלאים הם את כל החלל? ושוב אני מרגיש בעול שיעורי המעטים, וכל אברי פלים להפטר מהם ולהשתחרר. אני מלגלג על עצמי ומעיר את אזני למוסר: "חמשה-עשר רובלים פלוס

ששה-עשר פלוס תשעה – כולם יחד מטילים עליך, אורי, חובות", וכו' וכו'. ואני מתגבר והולך בלי חמדה אל תלמידי. את נפש האחרונים אני יודע כבר לכל קמטיה.

שם משפחתו של תלמידי הראשון הוא גרוסר. על תלמידי זה אין אני יכול להתאונן ולומר, שהוא מתרשל בלימודיו. לא. הוא שומר תמיד את מוצא-פי וממלא אחרי כל פקודותי. אלא שהוא מתון יותר מדי וכבד-תנועה ועל עיניו מרחפים תמיד קורי שינה. את הכל הוא עושה מתוך ליאות. כל השעה מתנהלת בעצלותים ומייגעת אותי עד מאד. עד הנה לא עלה בידי לדעת, איזה לימוד מן הלימודים חביב על נער זה ביותר. דומני, כולם שווים בעיניו. את שמו אני שוכח מפקידה לפקידה וכבר הורגלתי לפנות אליו בשאלות בלי שאקרא לו בשמו.

השני הוא סֶנִיָה. שם-משפחתו של אביו הוא מינור. לסניה אין עוד, לפי דעתי, שם-משפחה. סניה – ואין להוסיף. הוא מלא חיים. חריף-מוח, ממהר להשיג ולהבין ונוהג מעין תקיפות. אמו שופכת לפני את מרי-נפשה ואומרת, שהוא מפיל אימים על שתי אחיותיו הקטנות ממנו. הוא בן שלוש-עשרה שנה ובכל יום ויום הוא מפליאני בכוח-שליטתו בלשון הרוסית. אחר כך אני נוסע (שלוש פעמים בשבוע) אל תלמידתי. קשה לי לקרוא גם לה בשמה רוזה, ואני אומר לה: "קראי-נא", "כתבי-נא". היא רואה את עצמה אשה שבגרה כבר, וכל מנהגה אומר: "רק מקרה הוא, שאתה בבחינת מורה, ואני – בבחינת תלמידה; אילו היה לך צורך לדעת מעט אנגלית, כי עתה הייתי אני המורה, ואתה התלמיד" ... הליכתה וישיבתה במתינות. היא גם גדלנית קצת. בכלל: "תרנגולת הגונה, היודעת את ערכה". אנו לומדים באולם. הרצפה נקיה, למטוטלת-השעון עדשה גדולה והיא מתנדנדת ימינה ושמאלה. הדומיה מעיקה על הנפש, וכשאני תולה את עיני בשני החלונות ורואה את הווילונות הארוכים, מתמלא אני חימה על אורי ורבל, על שאין בלבו עוז למשוך את ידו משיעור כזה.

– אורי – אני אומר – גם לדבר קטן כזה קטן-נפש אתה. והתלמידה מתקשה לתרגם מלה לא ידועה לה, ואני בא לעזרתה. אולם לעזרתי שלי אין איש בא בעשרה ימים כאלה. אני עיף ועגום. יושב אני בביתי וקורא את מכתביו הישנים של משה. שעה ארוכה אני

מסתכל במיחמו של מר דבורין. הוא מזמזם לו ומוכיח אותי על פני ומבטיח לי הבטחות שונות, אבל לבי אינו מקבל תנחומים.

– שיעורים עליך, אורי!

ואין כל עצה ואין כל תפילה. עד שיבואו ימים אחרים, חדשים. בוקר אחד – ואורי פוקח את עיניו, והנה כל העולם מחודש הוא ומאיר. השיעורים כלו כעשן וימים טובים ירדו לעולם.

ואני נכנס לתקופה חדשה. יש שהיא כלולה בטיולים על פני רחובות-הכרך ובהרהורים מעין אלה:

– הנה בית גדול עם שער-ענק. אל תדמה, אורי, שאילו היה לך מטמון של כסף ואילו רצית לבנות לך בית כזה, כי עתה היתה לך היכולת לבנותו. לא. אדם קטן אתה, גרגר, ואין אתה יכול לגשם דברים גדולים כאלה. בידך רק לשכור חדר בביתם של בני-דבורין ולחלום חלומות על דברים שלא היו. לעתיד-לבוא תדע לרפא חולים, לדבר עמהם בנעימות ולנחמם; תדע גם לבוא בשעה הקבועה אל בית החולים, ללבוש את החלוק הלבן, להיכנס לאולם הגדול המיוחד לניתוחים ולעשות שם, ביד מלומדת לדבר, ניתוח; אבל להיות אותו רופא, איש-המעשה, שהגה את המחשבה בדבר בנית בית-החולים הגדול ושבא בדברים עם אנשים הרבה מאד בדבר מקורות-הכסף, בדבר כך וכך חדרים, כך וכך כלים ומכשירים, כך וכך חולים וכו' וכך אורים נְרָפְלִים – יכול לא תוכל.

ויש שהתקופה החדשה תלויה בלובה. היא יושבת על ידי שעה אחת והולכת לה לביתה. יצאה – ודמיוני מושיב אותה על ידי עוד פעם ומגשר מיני גשרים, גדולים עם קטנים, ושני שבועות שלמים אין לי אלא לובה זו. יש גם תקופה של בדידות נעימה עם תשעה קבים של חשבונות וכניסה לתוך מעמקי שבלול-הנפש, ויש גם תקופות של ערב-רב ושימוש תחומים שונים.

וימי-החורף מתנהלים לאיטם, בזה אחר זה: פעם יבואו עלינו בקור, בסופה וסערה ופעם ירפו להם וינוחו. גם להם מינה ה' תקופות.

טו

עובדות אחדות :

כשעברו ימים אחדים אחרי אותו קונצרט, פגשתי ברחוב את הקורסיסטית ההיא. הדבר היה בבוקר. לפנות ערב, כשהלכתי הביתה לאחר שני שיעורי, פגשתי שוב. הבינתי, שהיא מתגוררת בקירוב-מקום לבית-דירתי. למחר פגשתי אותה בפעם השלישית, ומן היום ההוא ועד עתה אין לי כמעט יום בלי פגישה. לכשארצה, הרי תמוה הדבר ; הן גם לפני אותו קונצרט הכרתיה פנים, ומפני מה לא הייתי פוגש אותה אלא לעתים רחוקות מאד, פעם בחודש או שתי פעמים? ולכשארצה, הנה מובן הדבר, כלומר – רגיל. כך הוא, אומר אני בלבי, בכל הדברים. הנה חי לו אדם אחד על פני אדמות, עושה לו מה שעושה בימים, ישן לו שינה ערבה בלילות, יש לו שיח ושיג עם אנשים ויש לו גם דמדומים של הסתכלות-בעולם, וכמדומה לך, אין דבר בעולם הדברים הקטנים, בעולם-המעשים, שיהא לו זר ולא-ידוע. והנה פעם אחת הוא סר לביתו של חברו ויושב לו כנגדו. שניהם משוחחים. על ברכי-החבר יושבת לה ילדה בת שש, מטפלת בשעונו של אביה ומשתעשעת. זה שבא לחברו מתבונן בפני הילדה הקטנה ומרגיש, שעל הפנים הילדותיות האלה משוך חוט חדש, זר לו. הוא תמיה, רוצה לבוא עד חקר כל הדבר – ואינו יכול. אבי-הנערה רואה את ניצוצי התמיהה בעיני אורחו ומספר לו, שבשבוע שעבר שב מחוץ-לארץ, שם התקינו לילדה הקטנה עין מלאכותית. והאורח מביט ונזכר, שאמנם היתה לילדה זו רק עין פקוחה אחת, ובמקום השניה היה תלוי לו תמיד עפעף אחד. תפוש-מחשבה הוא הולך הביתה, ולמחרת, בבוקר, כשהוא יוצא וסוגר את דלתו, רואה הוא את שכנו ומרגיש, שעינו השמאלית של זה אף היא מלאכותית. ואחר כך הוא תמיה על עצמו ושואל, היאך לא הבין דבר זה עד אותו בוקר, ונזכר, שיום-יום היה רואה את שכנו ותמיד היה מרגיש במבטו הזר, הבורק בריקות אלכסוניות. לאחר שני ימים בא אדם זה אל הבנק וסומך את ידו על אדן אחד האשנבים במחיצה העוברת באולם. עומד הוא ומשוחח עם החשוב שבפקידים. זה מדבר בענוות-חן וזה

מהרהר לו הרהור בדבר נסיעה, שנסע פקיד חשוב זה לברלין, ויד פרופיסורית מנוסה ורגילה בדקה לה, בדקה, וכו' וכו'. ודבר קטן אחד, קטן ומעניין נכנס למוח ומוסיף שם נופך שלו...

– כן, אורי, אין לך לתמוה על שהתחלת לפגוש אותה פעם בפעם. ואני נזכר בשנות-עלומי ובאותו יום מעונן, שבו ישבתי תחתי וקראתי בספר אחד, דק וחדש. את כל הענין שכחתי, אולם שורה אחת, ובה שתי המלים "חומר היולי", שמורה בזכרוני עד היום. המושג הכלול במלות אלו, "חומר היולי", נולד אז במוחי בפעם הראשונה והיה לי חדש וזר. וזוכר אני, שבאותו יום גופו נשנו לי אותן המלים בספר אחר. אחר-כך נתכוון מי שהוא, טמיר ונעלם, והקרה לפני "חומר היולי" זה פעמים רבות מאד, במקומות שונים ובפנים שונות.

– אורי, רגיל הדבר ואין לתמוה עליו.

צר לי, שנטייתי מעט הצדה, ודוקא בה בשעה שעלה בידי לרכז מעט את מחשבותי בדבר העובדות של הימים האחרונים.

מן הלילה, שראיתי בחלומי את חדרה של הקורסיסטית ואת חברי הסטודנטים, ששפטו אותי, רואה אני תמיד לנגד עיני את דוק-החיבה, שריחף על פניה בשעה שיצאה לפרוודור ולחשה לי: "ואף-על-פי-כן, מר ורב, אל תוסף לעשות מעשים כאלה". ובימים האחרונים, כשאני פוגשה ברחוב, אני מתבונן בפניה ומבקש בהן את רישומי אותה החיבה. משום שאני מבקש, אני מוצא. הרושם של הדברים, שהעירה על אולגה רפפורט, הולך ורפה מיום ליום.

ועוד: יש בי רצון לדעת, היכן, באיזה בית ובאיזה חדר, היא דרה.

וכן מאד רציתי לדעת, אם תלויה בחדרה תמונה של לאסאל או לא.

פעם הלכתי הביתה ופגשתי את גניה. היא נלוותה אלי. אחר כך פגשנו את הקורסיסטית ההיא, – והנה מכירות הן זו את זו. עמדו ושוחחו – ואני התבוננתי. אחרי-כן הלכנו שלשתנו. כשהגענו לשער-ביתי וגניה אמרה, שהיא רוצה לסור אלי, הושטתי את ידי גם לאחרת. שם-משפחתה – פרלברג... בלבי אמרתי, כי גניה תדבר מעט עליה, אבל היא פתחה בענין אחר. רציתי לשאול אותה שאלות אחדות, אבל התאפקתי. ודבר-התאפקותי יש לו חשיבות יתרה בעיני.

ואחרון אחרון חשוב : כשבאה אלי לובה וממלאה את חדרי בנועם ההרמוניה שלה, ואני מלווה אותה אחר-כך עד ביתה, מרגיש אני, שהשמחה, שלבי שמח על זה, גדולה מן השמחה שהייתי שמח עד עתה. ואני משבח את עצמי ואומר:

– אורי, אף-על-פי כן אדם אתה ורגשות אנושיים לך. אותה קורסיסטית, פרלברג, אמנם נעים לך לפגוש אותה ברחוב, ואף-על-פי-כן אין אתה שם אליה לב כל-עיקר...

אלה הן העובדות. קטנות הן ולא-חשובות ואי-אפשר להן שתהיינה ברורות די-צרכן, ומובן מאליו, שלא הגיעה עוד השעה לדבר עליהן עם לובה. ועם כל זה, לגבי בחור שכמותי, לגבי אורי ורבל, יש בהן כדי לעניין מעט.

טז

העובדות הקטנות האלה, שיש בהן כדי לעניין מעט, חלו בימי ראשוני הסימנים האביביים המורגשים עכשיו באווירו של הכרך, נגעו אלה באלה ועירבבו את כל התחומים של חיי הן־רבלים.

– מה לך, אורי, כי תהלהך קדורנית זה שלושה שבועות ?

הכל משמש בערבוביה : העיר הדרומית עם משה ודינה, עם האח ושלטי בתי-"הקינן", שיעורי הפרופיסורים, ראנסקי, היהודי העומד מול השער הגדול והיודע, שסטודנט יהודי זה אינו קונה מידו לא סיגאריות ולא גפרורים, מר דבורין עם פאני לבובסקה שלו, מרת דבורין, שעדיין לא קנתה מחוך לבתה, מאיר, לאה, "קונצרטים קטנים" ("גדולים" אינם), ארבע העלמות, כלומר : לובה, החביבה עלי כבכל ימי חורף זה, הקרובה לי ורחוקה ממני גם יחד, גניה עם ידיה הלבנות כסיד, רחל ה"עברית", פרלברג... (את האחרונה אני מונה על העלמות שלי ולא על אותן המכרות הרחוקות, שאיני יודע כלום מהן ומחיייהן, רק משום שאני פוגש אותה יום-יום ברחובי ; רק משום זה), צבי יהלום, תלמידי ותלמידתי (את סְנִיָה התחלתי ללמד גם עברית ; הוא עושה חיל), הרהורי בדבר מקומי בין כל אלה, הרהורי בדבר הצד

העברי בי וגם בדבר התרחקותי מסוג אותם הדברים, שלקחו את לבי בחורף של אשתקד ושהייתה להם נקודה חברתית אחת. כל אלה שלחו להם באי-כוח לבית-המוח שלי ואף אחד מהם לא נחבא אל הכלים במשך כל שלושת השבועות האלה. אין דבר זה יפה לי. מוטב שאהיה נתון ימים אחדים ללובה, נתון כולי, ואחר כך לטיולים ברחובות, ועוד, ועוד, משאהיה נתון לכולם יחד בבת-אחת. הלא עכשיו אין הרגשותי חריפות ואין לבי מלא ואין לי כלום מלבד חומר למין דין-וחשבון. הריהו:

על הסמוכים לשולחנה של מרת דבורין נוספו שני יהודים ליטאיים, באים בימים. היא, מרת דבורין, התחילה לטעון בימים האחרונים, שגם לא הבטיחה לשפשף את הרצפה יפה-יפה. מר דבורין יוצא מדי בוקר בבוקר לביתה של פאני לבובסקה, וכשהוא שב משם פניו דומים לפני איש המרגיש בנפשו, שמילא את כל שליחותו בחייו על פני האדמה. מיחמוז אינו מושך עוד את לבי כל כך, כי הערבים אינם ארוכים והקור אינו גדול. במאיר ובלאה – איני מרגיש. הרבה פעמים לא מצאתי אותם בחדר-האוכל בכלל, כל ענין זה של בני דבורין יצא כבר מאפי. עוני וסחי ועינים קטנות ולוחשות...

את ראנסקי אני יודע כבר לכל קמטי-נפשו. אני יודע, שהוא אדם ישר, דק-הרגשה ובעל-לב. ואולם מה בכך? – ענין איני מוצא בו. את אחותו לא הוספתי לראות, ואחת היא לי, אם מתהוללת היא בימים או בוכיה בלילות. לרצון הוא לי רק מה שלא נוספה גם היא על העלמות, שאני חושב עליהן מחשבות לפעמים. כי הנה נטפלה בי קורסיסטית זו, פרלברג, שאף לא דיברתי עמה משוב ועד רע, וגרמה לי ערבוב-תחומים ומשיכה לכאן ולכאן. כשצמח בלבי הדבר האחרון הזה ולא יכולתי עוד לכבוש את רצוני לגלותו למי שהוא, והעיקר – להגיד לאותו מי שהוא, שכל הדבר הזה אינו תופס בלבי שום תפיסה שהיא, לא מצאתי לפני כל דרך אחרת אלא ללכת אל בן-עירי, אל הסטודנט צבי יהלום. אני אוהב אותו, אני הוגה לו כבוד, ועל כן אני שוכח פעם בפעם, שחברי זה הרגשתו אינה דקה ביותר, וכשאדם כמוני מגלה לו טפח מן הטמון בנפשו, סופו להתחרט אחר מעשה. צבי הוא פשטן. יש לו עין ישרה ולב טוב, ואנשים כאלה ברכה הם מביאים

לכלל ; אלא כשעינם הישרה הזאת נוגעת בנפשו של היחיד, קרירות היא משַׁבֵּת על נפש זו.

קרירות השיב עלי גם הפעם, ואף-על-פי-כן לא התחרטתי על שסרתי אליו. חדרו נאה משלי ; לכו היה טוב עליו ונעים היה לשנינו לשכוח ערב אחד, שאורי ורבל וצבי יהלום לא מחומר אחד קורצו. שיחתנו ארכה עד אחר הצות.

– ואחיותיך, צבי? – שאלתי אותו.

– וחייך בכללם? – הוספתי לשאול.

ולשונו היתה ספרותית כפעם בפעם, וכפעם בפעם השתדלתי שלא להשגיח בזה, אלא להציץ עמוק-עמוק לתוך עיניו ולהעלות משם ניצוצות. ואז הייתי מבין, כי יפים הם חייו של האיש הזה, צבי יהלום, יפים משלי, וכי אחיותיו, היושבות להן בעיר הרחוקה, עדיין הן יפות ועמוקות-עינים ודומות דמיון מרובה לאחיהן המשוחח עמי. העליתי בת-צחוק על שפתי ושאלתי :

– ושיניהן עודן לבנות, צבי?

– וכי מה?

וראיתי, שהוא, האח, אינו יודע, כי שיני אחיותיו הן כל-כך לבנות וכל-כך יפות.

ואני הלכתי לי סחור-סחור, דיברתי על לובה ורחל, עלי ועל ראנסקי, על אחותו של ראנסקי ושוב על לובה, וסוף כל סוף לא יכולתי עוד להתאפק והעליתי על שפתי את שמה של פרלברג.

– שלום לך, צבי! ה"המשך יבוא" בלילה אחר, בעוד שלושה חדשים

או שנים. שלום!

ולמחרת, לאחר הלילה ההוא, לא הלכתי אל האוניברסיטה, ושלוש שעות רצופות ישבתי סמוך לשולחני וכתבתי מכתב גדול אל משה. לו כתבתי, כי הוא יבינני.

מכתב זה והלילה שלפניו הביאוני לידי רעיונות על עירי ואחי. רציתי לכתוב מכתב גם לו, אלא שדינה עלתה בזכרוני. דינה השתקנית, אכולת-התאוה והנושאית בלבה מכאובי-תאוה, הבאה אל משה יום-יום ויושבת על ידו בדומיה...

– רע, רע מאד, אורי ורבל!
 רחל לא באה זה ימים רבים. מפני-מה? אולי מצאה לה "עברי"
 אחר? – רק לובה היא היחידה, הבאה אלי כשלוש פעמים בשבוע ומכנסת
 לנפשי חלק מאורה. היא טובה, היא עליזה, היא שלמה. אני מלווה אותה,
 שב אל ביתי, נזכר בזו, בפרלברג, ושפתי לוחשות:
 – שטן, למה אתה מראה לי יום-יום את דמותה של זו? למה אתה
 מקטרג?

יז

שלושה ימים לא ראיתי איש; שלושה ימים לא דברתי עם איש.
 ועכשיו, בשעה זו של בין השמשות, אני שוכב על ספתי, מביט על כרעי-
 שולחני ומהרהר בדבר המעשים הקטנים, הפעוטים, הנעשים בעולם הזה.
 – והם, אורי, כל החיים. מחוץ להם אין דבר.
 ואורי תולה עצמו באילן הזקן, ששמו הגיון, וחושב:
 "הכל פשוט. אין פלא בעולם. בכל הדברים הגדולים חבויים דברים
 קטנים, אין אדם רשאי לאחז את עיני עצמו. הנה לובה ועיניה היפות,
 בעלות ברק-החן. הן, העיניים האלה, יפות הן ומוצאות חן בעיניך, מר אורי
 ורבל, ולא רק משום שלובה היא נפש שלמה ומלאת אור, ולא רק משום שלבה
 של לובה מוליד את הברקים שבעיניה, אלא גם משום שלובה זו היא בת
 חוג חברתי ידוע ולא אחר; משום שלובה היא בת אותו חוג חברתי אשר
 הורגל דורות שלמים שלא לשתות טה של בוקר בלי חלב ושלא לאכול פת-
 לחם בלי חמאה. דבר קטן לכאורה, אבל רב-תוצאות הוא: דשנונית זו
 של החלב והחמאה יש לה, יש לה, השפעה על הברק שבעינים.
 "צייר לך, אורי, לובה אחרת, בת חוג אחר, בת דלת-העם; לובה,
 שנתברכה מן השמים בכל הסגולות החמודות, שנתברכה בה לובה שלך,
 האמיתית; אלא שכל הדקות וכל הנועם וכל השלימות שבנפשה לא יכלו
 להתפתח באקלימן של הדירות הרעועות, של הדלות והזוהמה והטחב; ומוכן
 הדבר, אין חולק על זה, שהטה של בוקר, אשר שתתה לובה זו, לא טעם

מעולם טעמו של חלב, ופת-הלחם, שבה שברה את רעבונה לובה זו, לא הריחה מעולם את ריחה של חמאה... וכלום אפשר הדבר, שעניי לובה כזו תהיינה כל-כך יפות וכל-כך מלאות חן? "דברים קטנים, דברים פעוטים, שההגיון מגלה אותם בלי יגיעה יתרה.

"והנה השניה, רחל. היא "עבריה". מפני מה אינה נשית? מפני מה היא כל-כך עלובה? מה הם הדברים הקטנים המשפיעים כאן?" ואני מסב את עיני מכרעי-השולחן ושולח אותן ברעפי התנור, שהאבק שביניהם לא הוסר עד עתה, וחושב:

"הגידה, אורי: וכי מצויר לך דמיוןך אשה צעירה, יפה ומלאת חיים, מטיפוסה של לובה, שתהיה גם "עבריה"? במילים פשוטות: וכי מצויר לך דמיוןך מין מזיגה מיוחדת במינה של לובה ורחל? הגידה, אורי, את האמת. אַל תעמיק כל-כך לחשוב מחשבות, כי הכתוב אינו נוגע במה שהיה לפניו, לא בימי קיום-המלוכה ולא בימי שליטת-הרומיים ואף לא בתקופות הרבה של ימי-הביניים. הכתוב מדבר אך ורק בהווה, בדורנו שלנו. וכי מצויר לך דמיוןך?"

ודמיונו של אורי משיב: "לא, איני מצויר לי".

"וההגיון? הוא אומר כך: יהיה רצונה של נערה מן הנערות לדעת את הלשון העברית ואת כל התלוי בה גדול במידה ידועה, ירחפו להם על רצון זה כל מיני דמיונות-זהב, – אף-על-פי-כן לא תעלה נערה זו בידה אלא חרס. כי לימוד לשון מרוחקה מן החיים זקוק לקורטוב של עקשנות ולשלוש שמיניות של יבושת-נפש. אותה נערה מן הנערות תצטרך ללמוד פעם אחת מה זה "פועל" ומה זה "הפעל" ותצטרך גם לשמור בזכרונה דברים הרבה, הרבה, שקשה למוח של נערה לזכרם. והספרים הראשונים שתקרא אותה נערה, לא יענגו אותה מלוא-העונג, וכו' וכו'. הרי למדת, אורי, שאך נערה שאינה כולה נערה למוד תלמד ויכול תוכל. וקודם כל אינה צריכה להיות גנדרנית.

"אמנם, אורי, הלשון העברית יפה היא וענוגה, וקסמים נפלאים בה, ואף-על-פי-כן כמה טבעי הדבר, שרחל היא מן הרואות את פניה ולא לובה... שים לבך לרוח החיצונית, שבה גדלות וחיות כל העלובות האלה, ותבין".

בחדרי אפלה. בחדר-האוכל מקשקשים מספריים. אני סובר, כי לאה יושבת על יד החלון ותופרת. ורעיונותי מוסיפים להלך:
 "והאומנם, אורי, אין בימנו אלה אף נפש אחת, שתהיה גם לובה וגם רחל?"

ואני מנחם את אורי:

"ההגיון מחייב, שבמקום מן המקומות, יש ויש נפש כזו. הרחק-הרחק, בעיר מן הערים שבארץ רוסיה הפנימית, חיה לה הנפש ההיא. ויש בה גם מנעמה של לובה, משלימותה ומקסמיה, וגם מ"עבריותה" של רחל".

ואני מנחם את אורי:

"במושבות שבארץ ישראל ובירושלים שם יש ויש לובות כאלה. לא רב מספרן, אבל ישנן".

קמתי ונגשתי אל החלון. חושך.

"ואם אין? ואם בכל רחבי רוסיה הגדולה אין גם לובה אחת כזו, ואם גם במושבה שבארץ-ישראל מרובה יסודה של רחל על יסודה של לובה?
 ואם גם שם עומד בחור כאורי ורבל ומבקש ומתגעגע."
 דמיוני מעביר לפני בית קטן, דל ועלוב, בית של יושב-מזרח פרימיטיבי, ואני רואה בו אפלה וזוהמה.

יח

בינתיים חלף החורף. לפני שבועים טפפו על פני כל הרחובות פעמי-אביב. בחלוני ראיתי, כי בין שתי ערמות-השלג הגדולות, שנערמו בחצרנו בשבועות האחרונים, עברה רינה חשודה. הבינותי, שהרגישו בגזרה שיצאה מלפני השליט.

– מה היא הגזרה? – שאלו זו את זו.

– כליה גזרו עלינו, – השיבו זו לזו.

ועד שנמלכו בדבר, אם לקבל את מרירות-הדין או לא – וכל כוחותיהן יצאון. מים רבים, מים דלוחים, שוטפים ועוברים על פני הרחובות ובשורה מזמזמת בלחש-שטפם:

- האביב בא ! האביב בא !
 ומי יודע, מה הם החידושים, שנתחדשו בימים ההם על פני השדות אשר
 מחוץ לכרך ?
 ועכשיו אנו עומדים בראשוני השבועות האביביים. אתמול, כשעברתי
 את הגשר שעל פני הנהר, עמדתי תחתי דקות אחדות וראיתי בעיני ממש
 את השלפוחיות האוויריות הגדולות מאד, שבאות יום-יום בדרך המים ומביאות
 כל מעדני-אביב : ריחות, רוחות, חום ורוך ואור-אביב מלטף.
 – משנכנס אביב – חושב אני – מתגברת בי העריגה אל עירי
 הדרומית. בעוד שני חדשים אעלה על המיטה, אשר יציעו לי בביתו של אחי,
 ואתחרט ואצטער על שכתבתי לו, לאחי, רק שתי פעמים במשך כל החורף.
 – "חבל !" – אהרהר אז ואיזכר בלובה.
 – כן, – חושב אני, – החורף עבר, האביב הגיע, ומה מצבם של
 הדברים ? מצבם הוא כך : פרלברג, היושבת בקירוב-מקום לדירתי, תופסת
 בלבי תפיסה לא-קטנה כל-כך, וכשלוכה באה אלי ומשוחחת עמי בהתגלות-
 לב, לבי נוקפני מתוך רגש של בושה.
 בשבוע שעבר, ביום ד', הלכתי לי הביתה. הלכה לביתה גם פרלברג.
 הרגשתי בה בו ברגע שהיא הרגישה בי. הושטנו זה לזו ידינו. הדבר קרה
 סמוך לשער-ביתי, ואני ראיתי חובה לי ללוותה מעט. פתחנו בשיחה קלה
 על עניינים קלים. אותה שיחה אינה חשובה בעיני. חשובים בעיני הדברים,
 שהיו בינינו בשער ביתה שלה :
 – את מתגוררת בבית זה ?
 – כן.
 – בבית-הורייך ?
 – לא. באתי הנה מחארקוב.
 – את לובה, חברתה של גניה, את מכירה ?
 – מי היא ?
 – גם היא בת-חארקוב.
 – לא, איני מכירה אותה.
 – חדר מיוחד לך ?
 – חדר מיוחד, נקי ו...

– ומה ?
 – ומקבל בחיבה את כל הבאים לתוכו.
 התחרטתי על ששאלתי "ומה" ? אלא שלשוני הוסיפה :
 – החדר מקבל בחיבה ?
 היא העיפה עלי את עיניה, ואני הרגשתי בהן את דוק-החיבה, שהגיתי בו
 מליל-החלום ועד הנה. העליתי על שפתי בת צחוק.
 – בת-צחוק עלתה על שפתיך...
 – כן : אני מצויר לי את חדרך.
 – ומה אתה רואה בו ?
 – דברים שונים.
 – למשל ?
 – את תמונתו של לאסאל.
 – חה-חה-חה ! – נתנה קולה בצחוק : – לא כוונת !...
 – שלום !
 – שלום !

יט

השבוע שלפני חג-הפסח עבר עלי לבטלה. באוניברסיטה לא היו לימודים.
 מרת כ"ץ ביקשה ממני, שלא אבוא ללמד את בתה ב"חודש-החגים הזה". היא
 הצטדקה והתנצלה, ואני חשבתי אותה שעה בלבי, שגם אחרי "חודש-החגים
 הזה" לא אוסיף לראות את פניה.
 ובכן אני שב הביתה אחרי שני השיעורים שלי, בעוד יום. הדבר הזה
 נעים לי מאד, ואני יוצא לי לפנות ערב ומטייל ארוכות וקצרות. בבוקר
 אני מקיץ משנתי בשעה מוקדמת ונהנה משקיפות-האוויר שבחדרי. שומע
 אני את רחשי-הטיפולים, שמר דבורין מטפל במיחם. אני קם ומתלבש. ולי
 נדמה שכל הדברים שבעולם, גם שקיפות-האוויר שבחדר וגם ניקוש ברז-
 המיחם כשהוא נופל על הרצפה, יונקים כוח ורעננות מכליו המלאים של
 האביב.

ראנסקי נעשה רך ומעונג. מהלכו קל ומרחף. חבל שלא אראה אותו עד שיתחדשו הלימודים. זוכר אני את פניו בשנה שעברה, כשבא אלי בפעם הראשונה אחרי חג-הפסח. חיוורים ורכים היו הפנים האלה, והעינים העלו קרום של לחות. אותו קרום של לחות גילה לכל באי עולם, כי ראנסקי חושב, שטוב הוא, טוב הוא לחיות על פני האדמה ולהתהלך בין אנשים ולהסתכל פעם בפניו של זה ופעם בפניו של זה. ראנסקי, איני יכול להסיח את דעתי ממך הסחה שלמה!

בראשון לחג-הפסח, לפני הצהריים, ישבתי באחד מגני-העיר, והשמש השתעשעה על פני אורי פנה אל אורי:

- הגידה, אורי, פרלברג מוצאת חן בעיניך?
- פעם מוצאת ופעם אינה מוצאת.
- היא אהובה עליך?
- לא.
- מפני-מה נעשתה לך ענין לענות בו?
- נפשי גם היא תמהה.
- מכל מקום פינה תפסה לה בלבך?
- תפסה.
- גדולה?
- קטנה.
- אם כן, מדוע בלבלה את דעתך?
- משום לובה.
- ולובה מוצאת חן בעיניך?
- מוצאת.
- תמיד?
- תמיד.
- אלא מה?
- אלא...
- וכי יש לה, לאותה התפיסה, הצד המיוחד, הידוע, שחברך משה חושדך בו?
- אֵין, לעת-עתה אֵין...

– אם כן, מה לך כי נתבלבלת?

אורי אינו משיב.

– מנין לך, שאלמלא לובה, כי עתה לא נתבלבלת?

– אני מרגיש.

ואורי מתקשה להשיב על השאלה, מפני מה נתבלבל. אותה שיחה לא-חשובה בשער-ביתה של פרלברג נקדה נקודה בנפשו. זה ברי לו. והפגישות שהיה פוגש אותה אחר כך, גם הן נקדו נקודות. גם בהן היה מרגיש. ואותה שעה של בין-ערבים, שבה סרה אליו גניה לרגעים אחדים וסיפרה לו, כי פרלברג מחכה לה בחצר, גם היא זכורה לו. והטיול המקרי, שטייל עמה בשבוע שעבר, גם בו יש מקום לגלות פנים לכאן ולכאן... אלא מה? אלא שבחמשת הימים האחרונים לא ראה אותה אף פעם אחת – ולבו טוב עליו דווקא... ואלא מה? אלא שבחמשת הימים האחרונים לא התבייש בפני לובה... ופעם אחת, כשהאירה לו לובה את פניה, לא הרגיש קושי בלבו וסיפר לה את כל הדבר – לא דבר, שהיה בינו ובין פרלברג... אלא מה? אלא שבחמשת הימים האלה היה גם רגע אחד, שבו עמד, לכאורה, על סודו של הדבר כולו...

אותו רגע גילה דעת: "אתה, אורי, רואה צללי-הרים כהרים. כל דבר, אף קל וקטן, אין בינך ובין פרלברג. אין. וגם הדבר אשר בינך ובין לובה לא הגיעה עוד השעה לעמוד על שרשו עמידה ברורה... והדבר תלוי גם בך, אורי ורבלי, וגם בה, הנפש השלמה, שקשה לה לצאת מגדרה. ורק משום שכל הנימין דקות הן ועדינות, יכלה גם פרלברג להכניס רוח תזזית מן הצד".

"אלא – הוסיף אותו רגע – שאין בכך כלום".

אורי נשא את עיניו וראה, כי שתי ילדות, בנות תשע או עשר, עוברות על פניו. הגן היה שטוף-שמש. אחרי הילדות עברה אשה צעירה. אורי ליווה את שלשתן בעיניו.

– ואף-על-פי-כן, – שאל את עצמו, – מפני מה היתה לך פרלברג

ענין לענות בו, לענות בו אף עכשיו? אף אחרי ההרהורים ההם?
ומשום שהשמש הוסיפה עוד להשתעשע על פניו ניצנץ בו רעיון

שובב לאמור:

– כי על כן אורי ורבל אתה ולא אותו סטודנט אדום-הלחיים, ששמו צבי יהלום.

הוא קם ושם פניו אל השער הפתוח של הגן. אל דודתו, שבקשה ממנו להקדים לבוא לארוחת-החג, הלך. ובדרך היה לבו קל עליו, כי זכר, שזה לו היום הששי, שלא פגש ברחוב את הקורסיסטית פרלברג.

כ

בימים האלה אין בכרך גדול זה דבר יפה לאורי ורבל מטיולים על פני הרחובות. כי מה לו לשבת בית? – שם, בביתם של בני-דבורין, לא נתחדש שום דבר. מאיר מכין עצמו לבחינות וממלא את חללו של חדר-האוכל כמה וכמה הלכות לימודיות.

ואני מטייל. עכשיו, בחדשי האביב, אין הבתים הגדולים והגבוהים מדכאים את רוחי. לא, עכשיו איני רואה את עצמי אדם עלוב, שאינו מוכשר לגשם כל דבר של ממש. אין אני מהרהר בזה. אני מהלך לי בהרחבת-הדעת ובפשטות. "ומה בכך, אם איני מוכשר לבנות בית?"

הולכת ילדה קטנה. היא – לפני, ואני – מאחוריה. ומה אני רואה? אני רואה את תלתליה. היא הולכת לאט וגם אני הולך לאט. היא מימינה וגם אני מימין. תלתלים יפים מאד, רכים. התלתלים האלה מונחים לילה-לילה על כר צח, שאין כמוהו ללובן.

ואני מציייר לי את המיטה הקטנה, הנקיה והלבנה, שבה ישנה ילדה זו. המיטה עומדת בחדר מיוחד, לא-גדול. למה לה, לנפש קטנה כזו, חדר מיוחד? יודעת היא, שבביתה חדרים אחדים, אלא שעל מספרם המדוייק לא עמדה עדיין. פעם היא נוטה להעמידו על ארבעה ופעם על חמשה, ויש עוד פקפוקים בדבר, כי חדר אחד הוא ספק-חדר, ספק-פרוזדור. בובה יש לה, לקטנה זו, בובה גדולה ואדומת-שפתים. גם לבובה יש מיטה.

– שלום, בת-תלתלים, שלום!

ואני מטייל הלאה. פעם פגשתי את גניה.

– מר ורבל נעשה טיילן?

– וגניה טיילנית ?
 – לא מצאנוך בביתך.
 – את ופרלברג ?
 – אני ורחל. פרלברג נסעה לחארקוב.
 – לימי החגים ?
 – לימי-הקיץ.
 – טוב מאד ; אני שמח על זה.
 – על שום מה ?
 – על שום שדי לי בשלשתכן...
 ובאמת טוב ויפה הוא הדבר, שאותה קורסיסטית נסעה לה הביתה.
 בימים האחרונים רווח לי.
 ואני מוסיף לטייל. הולכת לה ילדה שאין לה תלתלים, ילדה גזוזה כנער.
 גוף דק, רגלים דקות, צוואר ארוך, תנועות מהירות, הליכה בת-הכרה. אני
 הולך לא מאחוריה, אלא בצדה, מימין. אני רואה גם את פניה. חוטם דק,
 עינים שחורות, מצח גבוה, רישומי-פנים עמוקים. היא מרגישה בי. היא
 מרגישה גם במבטי. אינה ביישנית : פעם בפעם היא שולחת בי מבטים.
 אנו הולכים במהירות.
 טיפוסן של ילדות כאלה ידוע לי. שובבות גדולות הן מאד. ידיהן
 מלוכלכות תמיד בדיו. בובות אינן לוקחות את לבן. כשאני רואה אשה
 מעשנת, מדמה אני, כי בילדותה היתה בת-טיפוס כזה.
 אני רוצה להכנס בשיחה עם הילדה, אלא שלבי אינו נותן אותי לעשות
 כך. יודע אני, שלא קל הוא למשוך לב ילדה כזו : חכמנית היא יותר מדי.
 ואנו הולכים הלאה ושולחים מבטים זה בזו. לבסוף איני יכול להתאפק
 ושואל אותה :
 – הגידי לי, חכמנית, למה גזזה אמך את שערותיך ?
 היא שולחת בי מבט – בוז, הולכת בצדי עוד שלוש דקות ונושאת פתאום
 את רגליה ונסה ממני. על-יד בית אחד (כנראה, היא דרה בבית זה) היא
 עומדת תחתיה. מפנה פניה אלי ומפשקת את שתי רגליה הדקות.
 אלה הם הטיולים. על-פי-רוב, אני מטייל יחידי. אילו היה מהלך על
 ידי ראנסקי, כי עתה הייתי שמח מאד. אולם לבקש ממנו דבר זה אין אני

רוצה. צבי יהלום הוא אדם קשה לטיול. הוא אינו רואה כלום, אף-על-פי שיש לו הרבה נקודות ראות. את לובה בקשתי פעם אחת, אבל היא השתמטה. את רחל לא בקשתי.

הן, לובה ורחל, באות אלי גם בימים האלה, אלא שהערבים הם קצרים ואין בהם טעמם של ערבי-החורף. ואף-על-פי-כן לובה היא לובה. טובה וחכמנית. קסמיה – קסמי נועם וכל תנועותיה – שלמות.

לפעמים אני מגיע בטיולי עד הגשר שעל הנהר. ערב. פסים של אור מבהיקים על פני המים. נשיבה לחה מטיילת על פני כל העומדים על הגשר. על ידי עומד פולני כבן שלושים. פועל. חוטם מפוחם. בפיו סיגריה לוחשת בקציה. הוא עומד ומעמיק עין במים. גם אני מעמיק, ושנינו שותקים.

"ובעוד שלושה שבועות אסע לעירי. מאת משה קבלתי מכתב ארוך. גם הוא כתבו, כנראה, שלוש שעות. יש בו פרטים הרבה על דינה. ומשה עצמו מהו עכשיו? האם חלו גם בו שינויים או לא?"

ואני מתהלך ברחובות, אנשים זקנים וצעירים. פנסים רמי-קומה וזקופי-ראש, ורגלי כבדות.

– ובאמת טוב ויפה הוא הדבר, שאותה פרלברג נסעה לה הביתה.

כא

– "והשניה – ריקניה".

סניה, תלמידי הנחמד, שאין לו עדיין, לפי דעתי, שם-משפחה – אותו אני מלמד עברית. וכמה נועם שמור לי בלימוד זה! הייתי מתפלא במשך כל ימי-החורף על לשונו הרוסית של סניה, על סגנונו הקל והיפה, ועכשיו מבין אני ורואה, שנער זה חונן מן השמים בחוש בלשני מיוחד. לשונו הקטנה, הנתונה שם בפני-הילד שלו, עושה נפלאות בכל רגע, בוראת יש מאין. מלים ובטויים הוא קולט מן האוויר. הנה אך הסברתי לו מה זה "חזק", ולאחר דקות אחדות – והוא מחדש בעצמו "מחזק".

סניה הוא ילד, ילד ברוך-ה'. טרם ידע להתחכם, וכל מה שהוא עושה, כמגשש באפלה ומובל ביד כוח סמוי מן העין הוא עושה. ויודע שובב קטן

זה את סוד היצירה הלשונית מאין כמוהו. בכל יום ויום הוא מקדם את פני בבשורה.

"והשניה ריקניה".

כך קיבל את פני באחד הימים האחרונים, וכל השעה לא משו מפיו שתי המלים האלה :

Вторая пустая –

היה זורק לי פעם בפעם ברוסית ותוך כדי רגע מבשר :
– והשניה ריקניה.

ולא יכלה דעתו החריפה להתקרר מיפי-התרגום של שתי המלים הרוסיות.

וגם אני, אורי ורבלי, נתון אני בכל הנוי התלוי בלשון העברית. נעשיתי רפה, אין לבי הולך אחר טיולים ברחובות, אין אני מרבה מחשבות לא על ראנסקי ולא על צבי יהלום ; את גניה לא ראיתי זה ימים רבים ואת פרלברג שכחתי. מנוחה ירדה עלי. בא הקיץ. עכשיו, בימים האלה, אין אני מתענג עוד ללכת בצד-השמש שברחוב, כי החום אינו יודע עוד ללטף, ואך לבשל בא. כך היה גם בשנה שעברה. עם יציאת שנת-הלימודים, ימים אחדים קודם שאני נוסע לעירי, אני נעשה עצל והוזה. עולמי, הקטן גם בלי זה, מצטמצם והולך. בבוקר אני עומד על יד חלוני הפתוח, מביט השמימה ומצטער בקרבי על שעברה שנה שלמה לבלי שוב. אני משיב אל לבי, שכל יום ויום אי-אפשר לו שלא יעבור לבלי שוב, ואף-על-פי-כן, צר לי, צר לי. כמדומה לי, אך זה באתי אל כרך זה, – והנה תשעה חדשים שלמים עברו כבר ואינם. איני מיסר את נפשי על שכך ביליתי את החורף, שהרי חייתי כל אותם הימים הרבים כמעט בפשטות ובלי רוגז, כמעט ישר ובלי חשבונות רבים. ולבי דווי רק על שאין בידי לחיות את חיי ישר במלוא-המידה ובמלוא-הפשטות. רואה אני, שאין החיים עשויים ישר, ומכשולים הם מניחים על דרכי בכל פינה שאני פונה. את משה אני אוהב – והוא יושב שם. ראנסקי לוקח את לבי – והוא פולני. יהלום הוא אדם שחיייו יפים והוא קשה ומתון. ולובה ? ולובה הוסיפה לכל החורף לוויית-אור, ואת מבט-עיני עשתה לרך – והנה קפץ עלי רוגזה של פרלברג. אמנם, גם אלמלא זו היה החורף עובר כשעבר וגלי-לובה לא היו מפכים ביתר

עוז, ואף-על-פי-כן למה ישבה לה פרלברג ברחובי?
 ועכשיו חיי מצומצמים. אני יושב כל השעות הפנויות בבית וקורא. מה
 שלא עשיתי כל החורף אני עושה עתה. אולי תבוא אלי עלמה מן העלמות,
 ואולי לא תבוא. היום אחת היא לי. היום באה אלי המלכה הענוגה, השפה.
 היום הנני סניה גדול. אני קורא ולבי הומה ומתמוגג. הוא מתמוגג וקולט
 מלים רכות, מלים תמות, הגיגים נפשיים וצלילי-חן. כמה יפים אתם וכמה
 הנכם צנועים! אני אוהב את דרככם המיוחדת ואת רוחכם הנפלאה. הנה
 ישב לו אותו סופר רגיל וכתב לו ומחק לו והקפיד-הקפיד על דיוק ביטוי-
 רעיונותי, ואני קורא את דבריו ומרגיש מה שהוא עצמו לא הרגיש. וכי
 הרגיש גם הוא ביפי הביטוי "יש בו בנותן טעם", שקולמוסו הפליט אגב
 כתיבה? לא, הוא לא הרגיש, ואני כל נימי-נפשי רועדות ומפרפרות. כמה
 דקות וכמה חוש! "יש בו בנותן טעם"...

אני יושב על הספה וקורא אלי את כל מלאכי-השפה. מלאך ומלאך
 וביטוי. כמה רחמים היה מלא אותו מלאך, שברא את הביטוי "ודמעתה
 על לחיה", וכמה אור היה שפוך על פני המלאך, שביטא: "ותחזינה עינינו".
 "יהמו-נא רחמיך!..." אני מבטא בשפתי, ולי נדמה, שאך המלה העברית
 "רחמים" יפה למושג אנושי זה. "רחמים", "רחמנות". וכשאני אומר "יהמו",
 רואה אני את ה"רחמים" האלה כשהם "הומים" ומפרפרים.
 – ו"מידת הרחמים התגלגלי!" ו"אפפוני חבלי מות", ו"האמונים עלי
 תולע חובקים אשפתות". ואפילו הביטויים הפשוטים: "כל איש לב ובעל-
 נפש", "מה ידעת ולא נדע, תבין ולא עמנו הוא?" ואפילו הנגוהות המאוחרות
 של הלשון: "המקום ינחם אותך בתוך כל אבלי ציון וירושלים", או המלה
 "בקש" במובן "רצה"...

עולמי מצומצם בימים האלה. הערבים הם קצרים מאד. חורף ארוך חלף,
 ולובה לא באה לבקרני זה שלשה ימים.
 וטוב לי לשבת כך שעה ארוכה על הספה; ידי על ברכי וכולי מתרפק
 בחיק הלשון הנאוה.

כב

וכשיום אחד מן הימים האחרונים היה מעונן ועגום, ומן השמים ממעל הסתנן גשם דלוח, וחלל-העולם הקדים להחשיך, באו אלי שתיהן : לובה ורחל. ומה עשה אורי ורבל ? אורי ורבל חידש את ימי החורף : סר אל חדר-האוכל וביקש מאת מרת דבורין להגיש טה, שב וביקש מאת העלמות לשבת על ספתו, הוציא את השולחן מפינתו והביא אותו עד מקום-הספה. ישב על הכיסא אשר מעבר לשולחן מזה, ממולן, ונתן עיניו בלובה.

– אל תביטי, לובה, על הקירות : תמונות אין לי...

לובה אינה עונה כלום.

לובה, על מי את כועסת היום? – שואל אני בלגלוג קל.

– על כל העולם כולו, – משיבה לובה.

– בלי יוצא ?

– בלי יוצא.

– וגם עלי ?

– גם עליך.

– ועל לובה ?

– גם על לובה.

– אולם טה תשתי ?

– אשתה.

ואני רואה שפניה המעוננים של לובה נטהרו.

– ואַת רחל, – פונה אני אל רחל" – גם את רואה שחורות היום ?

– כמובן, – עונה היא בטון של לובה.

– וגם את כועסת ?

– כמובן.

ריבונו של עולם, מפני-מה אין לה, לרחל, משלה ? מפני-מה זקוקה היא

לכשפי-חינן של אחרות ?

והערב היה ערב-חורף. אותו טה ואותו ניקוש כפות-הטה. אותן ידיים

של לובה ורחל ואותן מחשבות על יפין. ואני מתבונן ופולט שאלה :
 – הגדנה לי, רחל ולובה : מי מכן מרבה לטפל בידיה ומי ממעטת ?
 לובה מרימה את עיניה מן הכוס ותולה אותן בי. בהן מהבהב ניצוץ
 של התראה מעושה. רחל משיבה :
 – אני איני מטפלת כל עיקר...
 מבטת של לובה עוד לא הרפה מני. אני מיתמם ושואל :
 – נו ?
 – הישמר, אורי, פן... אשאל גם אותך שאלות.
 ועל ניצוץ-ההתראה שבעיניה נוספת שמינית של ליטוף.
 כך אנו מדברים. שוב לבי מצטער על שבאו שתיהן ביחד, ושוב אני יודע,
 שהערב ילקה במשהו של שעמום. אני מתבונן בהן, מדבר עמהן וחומד לי
 מעט לצון. וכל חדש איני מגלה : אותה לובה ואותה רחל.
 וכששבתני לאחר שתי שעות הביתה רוחי היתה שובבה עלי ורציתי
 לכתוב להן שני מכתבים קטנים.
 אל לובה :

"לובה חביבה שלי ! אשה יפה את וטובה. ואף על פי שהחיים המוכנים לך
 בימים הבאים אינם עתידיים להיות, לפי דעתי, יפים ונעימים באותה מידה
 גדולה, שלה את ראוייה, מכל מקום תקוותי בלבי, כי חושיך כלילי-השלמות
 לא יוליכוך שולל, והרבה קבים של אושר תרווי בכל זאת בעולמך זה. אמנם,
 לובה, לבך ערל לכל הנוגע לעמך, ואמנם, לבי שלי אין בו עוז לדון אותך
 לחובה, ובכל זאת, כלום אין את מרגשת, כי לא נאה הוא לך שלא לדעת
 לקרוא עברית וכי לא יאה הוא לך לתבל את לשונך הרוסית היפה בבטויים,
 שיצאו לעולם מתוך יערי-מורום האפלים ? חדלי לך מאלה, חדלי,
 לובה !"

ואל רחל :

"משבח אני את נפשך התמה ונהנה אני מבקיאותך בשבילי שדנו העברי,
 אלא שעם כל זה מן הראוי לך ללמוד "כך נושקים אצלנו" לא מתוך הספר
 בלבד, ואל תהיי, רחל, כל-כך עלובה. ובקשתי הקטנה ממך, שתשימי עין
 על עקבי נעליך, שלא יהיו כל כך נמוכים. הן-צדקי, שתבניתן אינה מוצאת חן
 בעיני."

כג

לא יכולתי להתאפק וחיבקתי את תלמידי הנחמד סניה ונשקתי לו.
 – שמור, סניה, – אמרתי לו, – את מוצא פיך הקטן וכתוב לי מכתבים גדולים. רוסית כתוב, כי עברית תקצר ידך.
 והוא השפיל את עיניו.
 וכשתמו דברי-אמו על הוללותו של בנה, ביקש ממני להרכין אליו את ראשי. הרכנתי והוא לחש לי על אזני:
 – והשניה ריקניה.
 יצאתי והרגשתי, כי תמו כל ההליכות שלי. אין לסור אלא אל צבי יהלום, בן-לווייתי בדרך. את לובה ראיתי בבוקר.
 וביום ג' אתהלך ברחובות עירי הדרומית וסימטותיה. הכל יראה לי נעים וחביב. בקיץ אין להם, לשלטי בתי-ה"קינו", אותו מראה חשוב ומבטיח כבימות החורף. בקיץ מרובה הוא יסודם של הגנים, ועל יד הגדרות המשחירות באופל מטייל לו קומץ הבחורים והעלמות, שהשנה האחרונה הבשילתם. אל דינה אין לסור ואין לשאול אותה דרך לצון על מי ומי היא כועסת. כי אולי היא כועסת באמת. היא שתקנית; את ליבה אינה מגלה, ורק אחרי משה חברי לבה נגהה בדומיה.
 בשעות-החום אהרהר בדבר הכרך ובדבר החורף העתיד לבוא. ואולי ימשך לבי אחרי אותם הדברים, שנקודה חברתית אחת תלויה בהם. ואם אקבל ביום מן הימים מכתב קטן מאת לובה, אלך לי אל ביתי, אשב אל השולחן ואמעט לדבר עם אחי. והוא, אחי, אולי ירגיש בצללי-התוגה המרחפים על פני, ואולי גם ישאל:
 – מה לך אורי כי תהמה?

[מנחם פוזננסקי](#)

דְּמֵי יוֹת מִלְּוֹת

כתבים

http://urila.tripod.com/Peamim.htm	שלוש פעמים
http://urila.tripod.com/Nigun.pdf	ניגון אבל
http://urila.tripod.com/Zaharurim.pdf	זהרורים
http://urila.tripod.com/Gnessin.pdf	מוטיבים גנסיניים
http://urila.tripod.com/Biography.pdf	אבטוביוגרפיה

ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ-ישראל
הוצאת הקיבוץ המאוחד תשי"ח

[זכרונות צילה לוי-דראפקין על א.נ. גנסין](#)

[בשנים ההן – צילה דראפקין](#)